

w RADOMIU

4

Biuletyn

KWARTALNY

RADOMSKIEGO
TOWARZYSTWA
NAUKOWEGO

Jan Lasota: Transfer pieniężny miasta Radomia w latach 1959-1961.

Marion Lubinski: Zakład przemysłowy „Wulkan” w Radomiu.

Stanisław Zieliński: Bibliografia Radomia.

P. 197

BIULETYN KWARTALNY RADOMSKIEGO TOWARZYSTWA NAUKOWEGO

Jan Lasota: Transfer pieniężny miasta Radomia w latach 1959–1961.

Marian Łubiński: Zakład przemysłowy „Wulkan” w Radomiu.

Stanisław Zieliński: Bibliografia Radomia.

KOMITET REDAKCYJNY

Przewodniczący
Dr STEFAN WITKOWSKI

Członkowie

Mgr Aleksander Czaplinski, mgr Maria Gajewiczowa, dr Witold Hański,
mgr Helena Kisiel, mgr Longin Raszewski, mgr Leon Skowroński
mgr inż. Teodor Zieliński.

Konsultant

Prof. dr JAN PAZDUR

0

(285)

2147

001 + 830.85] (438) (05)

Spis treści:

Jan Lasota: Transfer pieniężny miasta Radomia w latach 1959-1961.

Marian Łubiński: Zakład przemysłowy „Wulkan” w Radomiu.

Stanisław Zieliński: Bibliografia Radomia.

JAN LASOTA

Transfer pieniężny miasta Radomia
w latach 1959-1961

1. ANALIZA PRZEPŁYWÓW GOTÓWKI DO MIASTA W POSZCZEGÓLNYCH RODZAJACH TRANSFERU

W bilansach regionalnych niezależnie od przemieszczeń pieniędzy w formie gotówkowej między poszczególnymi grupami ludności w granicach danego miasta, powiatu, występuje również przepływ międzyregionalny wojewódzki, powiatowy, miejski. Przyczyn transferu pieniądza może być wiele. Ruch gotówki z jednego rejonu do drugiego odbywa się stale, zaś jego nasilenie zależne jest od charakteru terenu, warunków gospodarczych a w szczególności specyfiki gospodarczej^{1/}.

Miasto Radom jest największym miastem w województwie kieleckim i stanowi ważny ośrodek przemysłowy, wytwarzający ok. 21 % wszystkich produktów przemysłowych województwa. Długoletnie tradycje miasta przemysłowo-handlowego i kulturalnego przekształciły miasto w ważny ośrodek gospodarczy. Radom słynie z dobrego zaopatrzenia w wiele artykułów przemysłowych np.: obuwie, wyroby skórzane, galanterię żelazną itp. Siedziby w mieście wielu instytucji usługowych, szkół średnich, instytucji państwowych, przedsiębiorstw handlowych o zasięgu wojewódzkim itp. powoduje ożywiony ruch i masowe odwiedzanie miasta w sprawach służbowych i prywatnych.

Wymienione wyżej okoliczności sprawiają, że miasto Radom jest typowym przykładem przepływu i dopływu pieniądza gotówkowego, jaki ma miejsce pomiędzy różnymi regionami.

Transfer pieniądza z jednego powiatu do drugiego w ramach danego województwa jest zagadnieniem trudnym do obliczenia i wymaga dobrej znajomości i wnikliwej analizy danego terenu^{2/}. Zagadnienie to jest tym trudniejsze, że brak jest z tej dziedziny jakichkolwiek materiałów statystycznych, a jeśli są pewne częściowe materiały, z których można by było skorzystać, to wymagają bardzo dużego nakładu pracy na ich przekształcenie. Transfer pieniężny ma wpływ na utrzymanie równowagi na rynku lokalnym regionu. Niewystarczające zaopatrzenie rynku może spowodować zachwianie równowagi rynkowej, co z kolei może wywołać objawy inflacyjne lub deflacyjne^{3/}.

Transfer pieniężny w terenowym bilansie pieniężnych dochodów i wydatków ludności może być: dodatni, występujący wtedy, gdy przyrwy pieniądzy z innych regionów jest większy niż odpływ z danego regionu; ujemny, występujący, gdy odpływ /wywóz/ pieniądzy z danego terenu jest większy niż przyrwy; lub równoważąc się wzajemnie.

Nie uwzględnianie transferu pieniężnego w regionalnym bilansie pieniężnych przychodów i wydatków ludności zniekształca rzeczywisty obraz sytuacji ekonomicznej miasta - powiatu, jak to miało kilkakrotnie miejsce w Radomiu. Dowodem tego mogą być liczne artykuły w prasie. Np. Redakcja "Słowa Ludu" w Kielcach opublikowała artykuł na łamach swojej gazety

z dnia 7.I.1959 r. pt. "Bogate miasto", w którym podała, że mieszkańcy Radomia więcej wydają pieniądzy niż otrzymują. Wniosek końcowy tego artykułu sprowadza się do porównania dochodów i wydatków planu kasowego oraz wyciągnięcie wniosku, że różnica między dochodami a wydatkami pieniężnymi ludności miasta Radomia pochodzi z kradzieży /podziemie gospodarcze/.

Podobne wnioski wyciągnęli również w swoich artykułach Jacek Wołowski "Życie Radomskie", M.S. z "Dookoła Świata" i inni.

Autorzy wymienionych artykułów starali się udowodnić czytelnikom, że wyższe wydatki pieniężne ludności miasta Radomia od ich przychodów pieniężnych z tytułu pracy pochodzą z kradzieży /podziemie gospodarcze/.

Można by uwierzyć w tak uproszczone rozumowanie, gdyby różnica wynosiła kilka czy kilkanaście milionów złotych, ale nie do przyjęcia są cyfry, ca 340 do 390 milionów złotych w skali rocznej^{4/}.

Poruszone zagadnienia w artykułach prasowych, o których wspomniano wyżej świadczą dobitnie o nieznajomości zagadnień ekonomicznych z zakresu planowania finansowego, a zatem wprowadzają w błąd opinię publiczną i władze. W rzeczywistości zaś wyższe kwoty wpłat gotówkowych w planie kasowym nad wypłatami Narodowego Banku Polskiego w Radomiu pochodzą z przyrwy pieniądzy z innych powiatów, przywiezionych przez ludność zamiejscową i wydatkowanych przede wszystkim na zakup towarów w mieście Radomiu.

Na potwierdzenie tej tezy, że powyższe kwoty po stronie wpłat w planie kasowym Narodowego Banku Polskiego w Radomiu pochodzą z transferu pieniężnego innych powiatów, wymienię kilka Oddziałów N.B.P. sąsiadujących z radomskim okręgiem bankowym, w których notuje się wzrost wypłat pieniężnych nad wpłatami w ich planie kasowych. Np. Narodowy Bank Polski Oddział w Starachowicach wykazuje w r. 1961 wzrost wypłat nad wpłatami w planie kasowym o ca 140 mln zł. rocznie, Oddział Narodowego Banku Polskiego w Opocznie o ca 75 mln zł rocznie, Oddział Narodowego Banku Polskiego w Skarżysku-Kamiennej o ca 30 mln zł^{5/}. Podobna tendencja kształtuje

się w Oddziałach Narodowego Banku Polskiego w Kozienicach i Końskich.

Powyższe przykłady jeszcze bardziej uzasadniają pilną potrzebę wykazywania w bilansie terenowym międzypowiatowego czy międzywojewódzkiego transferu pieniężnego^{6/}.

Pierwsze terenowe bilanse pieniężnych dochodów i wydatków ludności sporządzone były w 1951 r. przez Wojewódzką Komisję Planowania Gospodarczego i miały one uwzględniać w zestawionych bilansach międzyregionalny transfer pieniężny. Była to pierwsza próba określenia wielkości funduszu nabywczego w każdym województwie, w celu skoordynowania planów sprzedaży detalicznej z siłą nabywczą ludności. W toku zestawienia bilansów pieniężnych dochodów i wydatków ludności na szczeblu wojewódzkim natrafiono jednak na bardzo duże trudności z obliczeniami przepływu pieniądza poza granicę powiatu i województwa. Dokładne ustalenie tych danych zbiorczo dla województwa, bez opracowania terenowych bilansów pieniężnych dochodów i wydatków ludności dla każdego z powiatów oddzielnie, było niezwykle trudne i skomplikowane, z uwagi na różnorodny i specyficzny charakter poszczególnych powiatów i miast wydzielonych. Wspomniane kłopoty dotyczące dokładnego opracowania bilansu na szczeblu wojewódzkim są zasadniczym argumentem za sporządzeniem bilansów pieniężnych dochodów i wydatków ludności w sensie mikroekonomicznym na szczeblu każdego powiatu.

Różne kierunki przepływu pieniądza powodują konieczność stosowania możliwie jak najskuteczniejszych metod do jego wyliczenia lub szacunku w zależności od posiadanych materiałów. Miasto Radom jak również wspomniano wyżej jest atrakcyjnym miejscem zakupu towarów i różnych usług przez mieszkańców sąsiednich powia-

tów, a to powoduje poważne przemieszczanie gotówki z innych terenów miasta. Obliczenia przepływów gotówkowych dokonano w oparciu o trzy normy transferów:

- 1/ Transfer między jednostkami uspołecznionymi, a ludnością,
- 2/ Transfer między ludnością,
- 3/ Transfer pomiędzy jednostkami uspołecznionymi.

Wyliczenie poszczególnych pozycji według wyżej wymienionych rachunków będzie przedstawione w dalszej części tego artykułu.

Przed przystąpieniem do szczegółowej analizy poszczególnych pozycji transferowych należy podać podstawy wyliczenia wysokości kwot z tytułu transferu, które z dużymi trudnościami ustalono w oparciu o:

- a/ materiały bankowe z wykonania planu kasowego okręgu bankowego Narodowego Banku Polskiego Oddział w Radomiu, dotyczące płac, skupu, delegacji służbowych, kredytów itp.
- b/ skrócony bilans produkcji rolnej, skrócony bilans produkcji gospodarki drobnotowarowej, bilans siły roboczej i materiały własne Miejskiej Komisji Planowania Gospodarczego,
- c/ uzupełniające dane z Wydziału Finansowego Prezydium Miejskiej Rady Narodowej m. Radomia, cechów rzemieślniczych, Zrzeszenia Prywatnego Handlu i Związków Zawodowych.

W toku wyliczania kwot transferowych stosowano metodę wzajemnego porównania wymienionych materiałów, celem jak najpoprawniejszego uzyskania wyliczeń w tym zakresie. Należy bowiem podkreślić, że wysokość kwot transferowych poza małymi wyjątkami starano się stale porównywać

i konfrontować z bilansami pieniężnymi dochodów i wydatków ludności z sąsiednich powiatów^{7/}

Analizując szczegółowo przywóz gotówki do miasta stwierdzamy, że najwyższe kwoty pochodzą z tytułu transferu między jednostkami uspołecznionymi a ludnością. W przywozie tym na czoło wysuwają się przyprawy gotówki z tytułu zakupu towarów w jednostkach uspołecznionych handlu. Zakupy te wynosiły:

w roku 1959	-	344,5 mln zł
w roku 1960	-	389,7 mln zł
w roku 1961	-	374,4 mln zł

Z przytoczonych cyfr wynika, że stanowią one poważny przypływ gotówki do miasta Radomia w tej grupie transferu. W stosunku do ogólnej sumy przypływów gotówki pozycja ta stanowiła:

w roku 1959	-	84,8 %
w roku 1960	-	83,9 %
w roku 1961	-	82,1 %

Według obliczeń Miejskiej Komisji Planowania Gospodarczego, Wydziału Handlu oraz pojedynczych wywiadów ustalono, że spośród towarów nabywanych przez ludność zamiejscową artykuły spożywcze stanowią 25 %, a przemysłowe 75 % ogółu wydatków.

Dotychczasowa praktyka planowania nie posiada dokładniejszych badań, na podstawie których można by dokładnie ustalić przepływy gotówki dokonujące się w miejscowej sieci handlu uspołecznionego. Ludność zamiejscowa dokonuje najczęściej zakupów w mieście w celu uzupełnienia niedoborów pewnych produktów powszechnego spożycia, których braki występują w miejscowych sklepach. Powszechnie wiadomo, że ludność zamiejscowa najwięcej pieniędzy wydatkuje w mieście na zakup artykułów przemysłowych^{8/}.

Stosunek sprzedaży artykułów przemysłowych do artykułów spożywczych wyrażał się w Radomiu ok. 53,4 : 46,6. Przewaga wydatków na artykuły przemysłowe w zakupach ludności zamiejscowej ma swoje uzasadnienie w tym, że w zakupach tych uczestniczy również ludność wiejska sąsiednich powiatów. Wniosek taki można wysunąć na podstawie obrotów przypadających na jednego mieszkańca w poszczególnych powiatach województwa.

Z zestawienia tych obrotów wynika, że między obrotami na jednego mieszkańca w miastach i powiatach istnieje duża różnica; charakterystycznym przy tym jest fakt, że niskie obroty na jednego mieszkańca wykazują powiaty przyległe do miasta Radomia. Ciężenie ludności tych powiatów do Radomia w zakresie zaspakajania potrzeb towarowych ma różne przyczyny. Najistotniejsze z nich wypływają z przeświadczenia ludności zamiejscowej o lepszym towarze i obsłudze w większym mieście niż w miejscu zamieszkania. Na zakup artykułów żywnościowych mają nieznaczny wpływ osoby przebywające służbowo na terenie miasta Radomia: np. ze statystyki Dyrekcji Hoteli Miejskich wynika, że w ciągu roku z usług tego przedsiębiorstwa korzysta około 69 tysięcy osób, które w miejscowych zakładach gastronomicznych spożywają posiłki oraz nabywają niezbędne artykuły spożywcze pierwszej potrzeby. Liczbę osób przebywających służbowo w Radomiu i zameldowanych w hotelu należy powiększyć o pracowników delegowanych do miasta na kilka godzin oraz przejezdnych turystów, którzy często korzystają z posiłków w miejscowych zakładach gastronomicznych. Większość jednak przypływów pieniądza dotyczy ludności rolniczej z wymienionych poprzednio powiatów oraz osób zatrudnionych spoza Radomia.

Ludność zamiejscowa kupuje w mieście

Radomiu najczęściej towary branży artykułów metalowych, elektrycznych i gospodarstwa domowego. Są to przeważnie żelazka elektryczne, latarki kieszonkowe, żarówki, przewody do instalacji, okucia budowlane, widły, szpadle, łańcuchy, gwoździe, wiadra itp. Z artykułów odzieżowych największym powodzeniem cieszą się ubrania męskie dwurzędowe, jesionki i płaszcze. Duży wybór kolorów, fasonów, rozmiarów umożliwia nabycie poszukiwanej odzieży, której nie można nabyć w miejscowych sklepach G.S. Z branży użytku kulturalnego nabywane są najczęściej rowery, motocykle, części zamienne itp. Jakkolwiek zakupy ludności wiejskiej w miejskiej sieci handlu uspołecznionego wykazują ostatnio nieznaczną tendencję spadku, to jednak w dalszym ciągu stanowią poważny udział w zakupie artykułów przemysłowych. Zakupy ludności zamiejscowej w całości obrotów detalicznych artykułami przemysłowymi m. Łodzi wynoszą średnio około 18 %. Jest to zatem wskaźnik stosunkowo wysoki, ale świadczy o niepełnym jeszcze zaopatrzeniu innych miejscowości w artykuły przemysłowe. Dotyczy to zarówno ilości jak i asortymentu masy towarowej 10%.

Z przytoczonej wypowiedzi wynika, że w tak dużym mieście jakim jest miasto Łódź, transfer pieniężny wynosi około 1,5 % miejskiego obrotu towarowego. W mniejszych miastach przyplawy pieniężne stanowią z zasady wyższy procent udziału w ogólnym planie obrotu towarowego.

W omawianym rachunku transferowym pozostałe pozycje przyplawów gotówki do miasta Radomia wynoszą około 15 % ogólnych kwot tego transferu. Wśród nich na uwagę zasługuje zakup usług, które w poszczególnych latach wynosiły:

w roku 1959	-	9,2 mln zł
w roku 1960	-	10,0 mln zł
w roku 1961	-	10,6 mln zł

Kwoty te zostały wyszacowane na podstawie informacji Miejskiej Komunikacji Samochodowej, Przedsiębiorstw Usługowych Drobnej Wytwórczości, Przedsiębiorstw Rozrywkowych i innych.

Do najczęściej nabywanych usług przez ludność wiejską należy zaliczyć reperację sprzętu gospodarstwa domowego i sprzętu gospodarczego, jak: wulkanizacja opon do wozów gospodarskich, dorabianie różnych części zamiennych, reperacja żelazek elektrycznych, radioodbiorników itp.

Przyplawy gotówki z tytułu podatków wliczono na podstawie sprawozdań Wydziału Finansowego Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Radomiu. Należą tu różnego rodzaju podatki, opłaty targowiskowe, grzywny, kary i opłaty skarbowe. Pozycja "różne przyplawy" obejmuje wpłaty z tytułu wadliwów, depozytów, spadków, opłat sądowych itp. Wpływy gotówkowe na rachunki organizacji społecznych są to przeważnie wpływy obywateli zamiejscowych z różnych tytułów: na dobro Komitetów Rodzicielskich, organizacji politycznych i społecznych.

Wysokość zwrotów pożyczek indywidualnych do Banku Inwestycyjnego, Banku Rolnego w Radomiu ustalono ze sprawozdań tych instytucji. Do transferu dodatniego między jednostkami uspołecznionymi, z ludnością zaliczamy również przyplaw gotówki z tytułu wynagrodzenia otrzymywanego przez mieszkańców miasta, którzy pracują poza Radomiem. Dochody tej grupy mieszkańców ustalono na podstawie bilansu siły roboczej Miejskiej Komisji Planowania Gospodarczego.

Z analizy tegoż bilansu wynika, że ponad 500 osób stałych mieszkańców miasta pracuje

w różnych zakładach poza Radomiem. Pracowników tych zalicza się do grupy osób wysokokwalifikowanych. Są to przeważnie inżynierowie, technicy, ekonomiści ze średnim i wyższym wykształceniem, którzy wyjeżdżają do pracy poza miasto do następujących powiatów:^{11/}

Lp	Nazwa powiatu	Ilość pracowników wyjeżdżających		
		l a t a		
		1959	1960	1961
1.	Radom	190	210	203
2.	Szydłowiec	120	112	91
3.	Kozienice	98	72	60
4.	Białobrzegi	40	36	30
5.	Zwolen	25	20	14
6.	Opoczno	14	12	10
7.	Kielce	25	21	17
8.	Starachowice	28	20	15
9.	Skarżysko	40	39	33
10.	Inne powiaty woj. kieleckiego	20	18	13
	Razem	600	560	502
11.	Do innych województwa	35	26	10
	O g ó ł e m	635	586	512

Jak z wyżej wymienionej tabeli wynika najwięcej osób, bo ponad 40% zatrudnionych jest w powiecie radomskim, a mianowicie: w Spółdzielni Pracy Garbarskiej "Firlej", w Zakładach Cegły Sylikatowej w Wincentowie i w Fabryce łączników w Podkanowie. Ponadto część wyjeżdżających mieszkańców pełni funkcje głównych i starszych księgowych w Gminnych Spółdzielniach Samopomoc Chłopska.

Drugie miejsce pod względem ilości wyjeżdżających pracowników z Radomia zajmuje powiat szydłowiecki. W tej grupie przeważają pracownicy inżynieryjno-techniczni, ekonomiści, którzy pełnią odpowiedzialne funkcje w Cementowni w Wierzbicy. Około 60 osób codziennie dojeżdża do Zakładów Chemicznych "Proni" w Pionkach. Pracownicy ci to przeważnie inżynierowie i technicy.

Ogólnie można stwierdzić, że obserwuje się tendencję spadku osób wyjeżdżających do pracy poza miastem. Jeśli w roku 1959 liczba osób zatrudnionych poza Radomiem wynosiła 635 to w roku 1961 już tylko 512^{12/}. Tendencja ta będzie się utrzymywać w dalszym ciągu, ponieważ Zakłady Chemiczne "Pronit" w Pionkach i Cementownia w Wierzbicy oferują dojeżdżającym mieszkania służbowe. Mieszkańcy Radomia wyjeżdżający do pozostałych powiatów również pełnią odpowiedzialne funkcje różnych kierowników przedsiębiorstw budowlanych, melioracyjnych, drogowych, handlowych itp.

Przypływ gotówki z tytułu zarobków przywiezinych przez mieszkańców Radomia z innych powiatów wynosił:

w roku 1959	-	11,6 mln zł
w roku 1960	-	10,7 mln zł
w roku 1961	-	9,1 mln zł

Średni zarobek wyżej wymienionych pracowników oceniany jest przeciętnie od 1900 zł do 2100 zł. Przy tym zakłada się, że osoby pracujące poza Radomiem około 20 % swojego uposażenia wydatkują w miejscu pracy na drobne wydatki jak papierosy, napoje chłodzące, owoce itp.^{13/} Z tego też tytułu kwoty wykazane w bilansie zostały pomniejszone o te wydatki.

Transfer pomiędzy ludnością

Przemieszczenia gotówkowe pomiędzy ludnością zamiejscową na korzyść ludności miasta Radomia wynosiły:

w roku 1959	-	17,9 mln zł
w roku 1960	-	18,2 mln zł
w roku 1961	-	18,3 mln zł

Najwyższe kwoty wydatkowała ludność pozaradomska na zakup usług u lekarzy, adwokatów itp. Wydatki ludności zamiejscowej z tego tytułu stanowiły:

w roku 1959	-	60 %
w roku 1960	-	64 %
w roku 1961	-	63 %

ogólnych przyływów transferowych w tej grupie. Minimalna tendencja zmniejszania się przyływów gotówki ma związek z powiększaniem się ilości nowoorganizowanych uspołeczniczonych punktów usługowych.

Na drugim miejscu w tej grupie transferu występuje przyływ gotówki od młodzieży zamiejscowej, uczącej się w szkołach ogólnokształcących i zawodowych miasta Radomia. Na podstawie materiałów statystycznych Miejskiego Inspektora-tu Oświaty w Radomiu ustalono, że ponad 3000 młodzieży zamiejscowej pobiera naukę w szkołach radomskich^{14/}. Ograniczona ilość miejsc w internatach zmusza młodzież zamiejscową do wynajmowania mieszkań u osób prywatnych. W związku z tą sytuacją około 900 uczniów przebywa na stancjach prywatnych. Przyjmuje się, że przeciętnie młodzież ta wydatkuje na rzecz osób, u których mieszka około 620 zł miesięcznie. Dochody mieszkańców z tego tytułu szacowane były w następującej wysokości:

w roku 1959	-	5,0 mln zł
w roku 1960	-	5,3 mln zł
w roku 1961	-	5,5 mln zł

Niewystarczająca ilość miejsc w internatach oraz zwiększony napływ młodzieży do szkół radomskich zmusza młodzież zamiejscową do coraz liczniejszego zamieszkiwania u osób indywidualnych. W związku z tym wzrastają wydatki ludności zamiejscowej na korzyść mieszkańców miasta Radomia.

W transferze tym ujęto ponadto wydatki osób zamiejscowych z tytułu krótkiego pobytu na terenie miasta Radomia w ramach ruchu wczasowoturystycznego oraz opłaty za opiekę personelu lekarskiego ponad regulaminowy obowiązek i inne.

Omówione wyżej rodzaje transferu wpływają na ogólny poziom popytu /jego wielkość i strukturę/.

Transfer pomiędzy jednostkami uspołeczniczonymi /techniczny/

W celu prawidłowego zestawienia bilansu pieniężnych dochodów i wydatków ludności, należy w transferze międzyregionalnym uwzględnić też terenowe przemieszczenia gotówki między podmiotami gospodarki uspołecznionej tzw. transfer techniczny. Obowiązująca zasada centralizacji obrotu gotówkowego nakłada na jednostki gospodarki uspołecznionej obowiązek odprowadzenia wszystkich wpływów gotówkowych, przekraczających granicę ustalonego pogotowia kasowego^{15/}. Na wszelkiego zaś rodzaju wydatki przedsiębiorstwa i instytucje poejują pieniądze w banku. W uzasadnionych przypadkach Narodowy Bank Polski może zezwolić na pokrywanie pewnych określonych wydatków z wpływów bieżących /np. na skup/.

Na wydanie decyzji w tej sprawie będą miały wpływ takie okoliczności, jak: odległość jednostki gospodarczej od banku, połączenie komunikacyjne oraz warunki bezpieczeństwa transportu gotówki itp.

Do pozycji przyływów z tytułu transferu technicznego zalicza się utargi zamiejscowych Gminnych Spółdzielni "Samopomoc Chłopska", restauracji i bufetów przy dworcach kolejowych i innych placówek handlowych i usługowych. W przyływach tych mieszczą się również wpłaty kas kolejowych za sprzedane usługi transportowe /osobowe i towarowe/. W analizowanym okresie dodatni transfer techniczny z tego tytułu wynosił:

w roku 1959	-	484,9 mln zł
w roku 1960	-	479,1 mln zł
w roku 1961	-	545,0 mln zł

Z przytoczonych liczb wynika, jak dużą wagę należy przywiązywać do terenowego przemieszczenia gotówki, dokonywanej między uspołecznionymi jednostkami gospodarczymi przy sporządzaniu powiatowych bilansów pieniężnych dochodów i wydatków ludności. W planach kasowych te wykazywane są po stronie przychodowej, jako wpływy z tytułu sprzedaży towarów i usług. Mimo iż transfer ten nie ma wpływu na wielkość i strukturę popytu miejscowej ludności, to jednak nieznaną tego zagadnienia przy analizowaniu sytuacji ekonomicznej powoduje często mylną ocenę odnośnie faktycznych dochodów i wydatków ludności miasta Radomia^{16/}.

2. ANALIZA ODPLYWÓW GOTÓWKI Z MIASTA RADOMIA W POSZCZEGÓLNYCH RODZAJACH TRANSFERU

Transfer między jednostkami gospodarki uspołecznionej a ludnością

Przystępując do analizy odpływów gotówkowych miasta Radomia należy stwierdzić, że są one mniejsze niż przyływy gotówkowe. Szczegółowe omówienie odpływów gotówkowych według poszczególnych tytułów, przedstawię w trzech rodzajach transferu:

1. transfer pomiędzy jednostkami uspołecznionymi a ludnością,
2. transfer pomiędzy ludnością,
3. transfer techniczny.

O ile w przyływach gotówki zasadniczym elementem był zakup towarów przez ludność zamiejscową w sieci handlu uspołecznionego, o tyle po stronie odpływów jest tych pozycji więcej. Najważniejszymi z nich są: wywóz płac pracowniczych, zakup artykułów rolnych na wolnym rynku i transfer techniczny.

W transferze ujemnym między gospodarką uspołecznioną a ludnością wywóz płac przez pracowników spoza Radomia wynosił:^{17/}

w roku 1959	-	46 mln zł
w roku 1960	-	42 mln zł
w roku 1961	-	39 mln zł

co stanowiło: w roku 1959 - 43 %, w roku 1960 - 49,4 % i w roku 1961 - 46 % ogólnych kwot transferu w tej grupie.

Na podstawie bilansu siły roboczej miasta Radomia ustalono, że codziennie do radomskich zakładów pracy dojeżdżało:

w roku 1959	- 5.210 osób
w roku 1960	- 4.865 osób
w roku 1961	- 4.629 osób

Szacuje się, że przeciętny zarobek miesięczny na jednego zamiejscowego pracownika dojeżdżającego do pracy w Radomiu wynosił:

w roku 1959	- 1.350 zł
w roku 1960	- 1.320 zł
w roku 1961	- 1.300 zł

Dochody ludności zamiejscowej z tytułu zatrudnienia w gospodarce społecznej w/w okresie kształtowały się następująco:^{18/}

Lata	Ilość osób dojeżdżających	Przeciętny zarobek w stosunku na 1 zatrudnionego złotych	Roczna kwota otrzymanego dochodu przez dojeżdżających tys zł
1959	5.210	16.200	84.400
1960	4.863	15.840	76.900
1961	4.629	15.600	72.200

Na podstawie obserwacji i szacunku Miejskiej Komisji Planowania Gospodarczego, Wydziału Handlu oraz przeprowadzonych rozmów z pracownikami miejscowymi przyjęto, że około 45 % otrzymanego dochodu z tytułu płac jest wydatkowana na zakup towarów i usług w zakładach społecznych miasta Radomia^{19/}. Ludność zamiejscowa dojeżdżająca do pracy w mieście kupuje z zasady stale chleb, papierosy, napoje oraz artykuły przemysłowe jak: ubrania, palta, płaszcze, buty itp. Około 55 % zarobków pracowników

dojeżdżających jest wywożona i wydatkowana w miejscu zamieszkania.

Odpiływ pieniędzy z Radomia z tytułu wypłat emerytur, zasiłków, odszkodowań, zapomóg itp. ustalono częściowo na podstawie:

1. informacji uzyskanych z kilku większych zakładów jak: Zakłady Metalowe im. Gen. Waltera w Radomiu, Radomskie Zakłady WYROBÓW Skórzanych "Radoskór" i Radomska Wytwórnia Papierosów oraz innych - odnośnie wypłat zasiłków chorobowych i rodzinnych,
2. informacji z miejscowego Obwodowego Urzędu Pocztowego odnośnie wypłat emerytur i rent dla osób zamieszkałych w miejscowościach sąsiednich powiatów przyległych do granic miasta, a obsługiwanych przez listonoszy z rejonu pocztowego miasta Radomia,
3. szacunku Miejskiej Komisji Planowania Gospodarczego.

Wypłaty z tego tytułu w poszczególnych latach wynosiły:

w roku 1959	- 1,8 mln zł
w roku 1960	- 1,8 mln zł
w roku 1961	- 2,0 mln zł

Wzrost wypłat w roku 1961 wiąże się z ogólną podwyżką rent jednostkowych oraz zwiększeniem ogólnej liczby osób, które przeszły w ostatnim okresie na emeryturę.

Znaczne kwoty pieniężne odpływają też z miasta Radomia na rzecz ludności zamiejscowej z tytułu skupu płodów rolnych. W Polsce Ludowej rozróżniamy dwa rodzaje skupu artykułów rolniczych:

1. skup planowy /scentralizowany/
2. skup zdecentralizowany /wolnorynkowy/

Skup zdecentralizowany prowadzony jest przez upoważnionych agentów za pieniądze pobrane z różnych placówek handlowych. Ta forma kupna - sprzedaży korzystna jest zarówno dla miasta z uwagi na powiększenie masy towarowej przeznaczonej na lepsze zaopatrzenie ludności miejskiej i placówek zbiorowego żywienia, z drugiej zaś strony jest źródłem dochodów ludności wiejskiej, która może po cenach rynkowych upłynniać nadwyżki towarowe ze swoich gospodarstw rolnych, ogrodniczych i hodowlanych. Przychody ludności zamiejscowej z tego tytułu szacowano:

w roku 1959 na	4,4 mln zł
w roku 1960 na	5,8 mln zł
w roku 1961 na	3,7 mln zł

Kwoty wyżej wymienionego transferu ustalono na podstawie sprawozdań przedsiębiorstw handlowych i zakładów zbiorowego żywienia.

Korzystne ceny płacone producentom rolnym w ramach skupu zdecentralizowanego sprzyjają rozwojowi produkcji rolnej^{20/}. Do odpływu pieniędzy z miasta Radomia na korzyść ludności zamiejscowej zaliczono wypłacone pożyczki ludności wiejskiej. Z każdym rokiem wzrasta pomoc kredytowa państwa dla gospodarki drobnotwarowej na wsi w formie kredytów krótkoterminowych, średnioterminowych i długoterminowych oraz zaliczek kontraktacyjnych.

Np. Bank Rolny w Radomiu udziela kredytów długoterminowych i średnioterminowych, przede wszystkim na cele budowy i remontu budynków gospodarczych, a w dalszej kolejności dopiero na budowę domów mieszkalnych. Natomiast Bank Inwestycyjny udzielał kredytów na budownictwo mieszkaniowe tylko dla osób zatrudnionych w gospodarce społecznej. Łącznie sumy udzielonych kredytów na ten cel przez wyżej wymienione banki i SOP wynosiły

w roku 1959 -	29,8 mln zł
w roku 1960 -	30,8 mln zł
w roku 1961 -	35,1 mln zł

Przytoczone cyfry świadczą o stałej tendencji rozwoju akcji kredytowej dla ludności wiejskiej.

Za podstawę obliczeń wydatków pieniężnych mieszkańców miasta Radomia przyjęto przykładowo w/g rocznika statystycznego trzecią grupę zamożności /roczna suma wydatków na jedną osobę w tej grupie ludności wynosi od 7.201 do 9.600 zł./^{21/}.

Szacuje się, że dochody roczne na jednego mieszkańca Radomia wynoszą blisko 10.000 zł. Na podstawie powyższych założeń podjęto próbę ustalenia, jaką część pieniężnych wydatków przeznaczonych na zakup żywności wydaje ludność na artykuły żywnościowe zakupione bezpośrednio w sklepach społecznych, a jaką część przeznacza na zakup różnych artykułów pochodzenia rolniczego bezpośrednio do producentów rolnych na wolnym wolnym rynku /targowisku, placach itp/.

W celu uzyskania możliwie jak najbardziej dokładnych danych przeprowadzono liczne rozmowy /wywiady/ z niewiastami różnych środowisk miasta Radomia w sprawie ustalenia jaką część artykułów żywnościowych mieszkańcy Radomia zakupują bezpośrednio na wolnym rynku.

Na podstawie przeprowadzonych rozmów /wywiadów/ w oparciu o przeciętne roczne rozchody podane w roczniku statystycznym na jedną osobę w gospodarstwach domowych pracowników zatrudnionych w przemyśle w roku 1960^{22/}, w niżej wymienionym zestawieniu w rubryce 4 i 5 ustalono w odsetkach wydatki mieszkańców Radomia na zakup towarów w sklepach społecznych i na wolnym rynku^{23/}.

"Przeciętne roczne rozchody na jedną osobę w gospodarstwach domowych pracowników zatrud-

nionych w przemyśle w 1960 r.^{24/}.

T r e ś ć	Ogółem dla kraju	Grupa zamożności roczna suma wydatków 7200-9600 ^{25/} w odsetkach	Zakupy	
			w sklepach uspołeczniczonych	na wolnym rynku
			w odsetkach /wyliczenie własne	
1	2	3	4	5
Ogółem	100,0	100,0	100,0	-
Żywność	46,2	51,9	41,9	10,0
Przetwory zbożowe	5,4	6,9	6,4	0,0
w tym: pieczywo	3,8	4,9	4,9	-
Ziemniaki	1,7	2,2	1,0	1,0
Warzywa	2,3	2,5	1,0	1,0
Owoce	2,4	2,4	1,2	1,0
Mięso i przetwory	12,7	14,0	14,0	-
w tym mięso	6,8	7,7	5,7	2,0
Tłuszcze	3,8	5,0	5,0	-
w tym: tłuszcze zwierzęce /bez masła/	2,9	3,9	4,3	0,0
Ryby i przetwory	0,9	0,9	0,9	-
Mleko i przetwory	7,7	9,0	9,0	0,0
w tym: mleko	2,5	3,4	2,5	0,0
masło	3,5	3,7	3,0	0,0
Jaja	2,3	2,5	1,5	1,0
Cukier i wyroby cukiernicze	3,9	4,3	4,3	-
Inne artykuły	1,4	1,4	1,1	0,0
Żywnienie zbiorowe	1,7	0,8	0,8	-
Wódka, wino, piwo	1,9	1,3	1,3	-
Tytoń, papierosy	1,8	1,7	1,7	-

W wyniku przeprowadzonych rozmów ustalono, że około 10 % ogólnych wydatków na żywność mieszkańcy Radomia przeznaczają na zakup artykułów żywnościowych na wolnym rynku.

Zakup artykułów rolnych u producentów pozaradomskich dokonuje się w zasadzie w dwóch funkcjach: na targowiskach miejskich i na miejscu w gospodarstwach rolnych, ogrodniczych i hodowlanych.

W tym ostatnim wypadku dotyczy to w szczególności prywatnych kupców i handlarek, którzy tą drogą szukają dodatkowych zysków. Na targowiskach ludność miejska nabywa z zasady wszelkie nowalijki, czereśnie, truskawki, warzywa, owoce, grzyby, miód, jaja, śmietanę, drób itp.

Analizując wydatki ludności radomskiej na zakup artykułów rolnych stwierdzamy nieznaczoną tendencję wzrostu wydatków na zakup tych artykułów bezpośrednio u producentów^{27/}. Wzrost wydatków w tej formie wiąże się ze wzrostem ogólnej liczby mieszkańców miasta oraz niedostatecznym jeszcze rozwojem sieci sklepów handlu uspołecznionego i nieodpowiednich godzin otwarcia tych sklepów. Gospodynie zwykle dokonują zakupów owoców i warzyw w godzinach wczesnorannych, kiedy uspołecznione sklepy owocowo-warzywnicze są jeszcze nieczynne.

Drugie miejsce pod względem odpływu pieniędzy z miasta Radomia w tej grupie transferu zajmują wydatki na wypoczynek /ruch czasowoturystyczny/. Na podstawie danych sprawozdawczych Związków Zawodowych, Miejskiego Komitetu Kultury Fizycznej i Sportu, Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego i szacunku Miejskiej Komisji Planowania Gospodarczego oblicza się, że w wypoczynku poza stałym miejscem zamieszkania w niżej wymienionych latach skorzystała następująca liczba osób.

Lp	T r e ś ć	l a t a					
		1959		1960		1961	
		Liczba osób	Suma wyw. pien.	Liczba osób	Suma wyw. pien.	Liczba osób	Suma wyw. pien.
1.	Wypoczynek długotrwały w strefie podmiejskiej 2 m-ce /a 900 zł m-cznie/	6000	10,8	5500	9,9	5100	9,2
2.	Wypoczynek długotrwały tzw. daleki /a 1300 zł miesięcznie/	1600	1,9	1600	1,9	1500	1,8
3.	Wypoczynek tzw. daleki w m-cach poza szczyt. /a 1350 zł miesięcznie/	600	0,8	600	0,8	500	0,7
	Razem	8200	13,5	7700	12,6	7100	11,7

Z wyżej wymienionych danych wynika, że liczba osób korzystających z wypoczynku poza Radomiem ogólnie spada, a w związku z tym maleją również kwoty wydatkowane na ten cel. Przyczyny tego zjawiska tkwią moim zdaniem w trudnościach ekonomicznych osób pracujących. Podwyższenie cen biletów na przejazdy kolejowe^{28/}, oraz zaostrzenie przepisów odnośnie możliwości nabywania biletów miesięcznych na podstawie zameldowania tymczasowego/ np. okres wakacji letnich/ wpłynęły hamująco na rozwój wypoczynku w strefach podmiejskich i dalekich. Najbardziej są na tym poszkodowane dzieci, które z konieczności muszą pozostawać w mieście z rodzicami, ponieważ kupno biletów po normalnych cenach na codzienne dojeżdżanie przekracza możliwości finansowe rodziców średnio uposażonych.

Na trzecim miejscu tegoż transferu znalazły się wydatki związane z pokryciem kosztów utrzymania młodzieży radomskiej, studiującej niemal na wszystkich wyższych uczelniach w kraju. Na podstawie zebranych informacji z Inspektoratu Oświaty Prezydium MRN,

średnich szkół ogólnokształcących i zawodowych ustalono, że około 850 chłopców i dziewcząt odbywa studia poza Radomiem. Szacuje się, że wydatki ludności miasta Radomia z tego tytułu wynosiły:

w roku 1959	-	5,4 mln zł
w roku 1960	-	5,3 mln zł
w roku 1961	-	5,2 mln zł

Szczególnie wysokie są wydatki w I i II roku studiów, kiedy znaczna część młodzieży mieszka u osób indywidualnych. Przy nieznacznym wzroście ilości studentów wydatki na ten cel mają tendencję malejącą.

Do odpływu pieniędzy zaliczamy też wydatki ludności miasta Radomia na rzecz ludności zamiejscowej z tytułu zakupu na bazarze /targowisku/ różnych towarów rzemieślniczych i artystycznych, jak wyroby ceramiczne, wikliniarskie, zabawkarskie itp.

Odpływy inne obejmują zaś różnego rodzaju wywóz gotówki z tytułu nieregulaminowych opłat dla personelu szpitalnego w innych miejscowościach poza Radomiem oraz zakup różnych prezentów dla krewnych.

Kwoty transferu dotyczącego ludności wyliczone zostały na podstawie szacunków wynikających z analizy Wydziału Finansowego, Wydziału Rolnictwa, Miejskiej Komisji Planowania Gospodarczego, przedsiębiorstw handlowych itp. Nie można jednak było przyjąć innej podstawy do wyliczenia ze względu na brak oficjalnej sprawozdawczości w tym przedmiocie. Należy dodać, że wymienione instytucje podawały te informacje z dużą ostrożnością.

3. Transfer techniczny

W czasie omawianego już sprawozdania z wykonania planu kasowego ustalono, że część obrotów kasowych po stronie rozchodowej dotyczy ludności sąsiednich powiatów i wyeliminowana jest do ujemnego transferu technicznego^{29/}. Należą tu wypłaty funduszu płac, świadczeń społecznych, należności z tytułu skupu scentralizowanego i zdecentralizowanego itp.

Dla przykładu podaję najważniejszą pozycję występującą w ujemnym transferze technicznym, które w analizowanym okresie kształtowały się następująco:

Lp	T r e ś ć	w mln zł		
		L a t a		
		1959	1960	1961
1.	Płace	112,4	119,8	150,8
2.	Świadczenia społ.	16,3	16,4	18,5
3.	Skup	260,7	334,3	333,5

Z przytoczonych liczb wynika, że kwoty występujące w transferze technicznym są dość wysokie i wyeliminowanie ich z bilansu miejscowej ludności przyczyniają się do urealnienia terenowego bilansu pieniężnych dochodów i wydatków ludności miasta Radomia.

Na zakończenie wypada jeszcze raz podkreślić, że obroty planu kasowego banków radomskich, dotyczą nie tylko ludności m. Radomia, lecz poważny udział w obrotach planu kasowego posiada również ludność zamiejscowa. W wywozie gotówki poważny udział przypada na płace i skup. w przywozie decydujące znaczenie zaś posiada gotówka skierowana na zakup towarów. Końcowy wy-

nik transferu pieniężnego jest we wszystkich trzech latach dodatni, co oznacza nadwyżkę przy-
pływu nad odpływami gotówki.

- 1/ H. Mortimer-Szymczak: Międzyregionalny transfer pieniądza. Skrypt powielony dla użytku M.K.P.G. s. 17.
- 2/ E. Garbusik: Metody planowania zaopatrzenia ludności PWG. W-wa 1955 r. s. 82.
- 3/ M. Kucharski: Zagadnienie inflacji i deflacji w gospodarce socjalistycznej. s. 36 Z.N. XXXV 1961 r. Zeszyty Naukowe.
- 4/ M. Kucharski: Pieniądz, dochód, proporcje gospodarcze. str. 155. Warszawa 1961r. podaje, że "W bilansie ogólnokrajowym powstały niezbyt duże różnice w I części bilansu, które reprezentują nadwyżkę wydatków nad przychodami, co wskazuje na to, że nie uwzględnione są niektóre dochody. Wydatki od dochodów były większe w r. 1958 o 647 mln zł, 1959 r. o 754 mln zł i w 1960 r. o 1027 mln zł.
- 5/ Opracowano na podstawie materiałów statystycznych Narodowego Banku Polskiego Oddział Wojewódzki w Kielcach.
- 6/ Leszek Zabłocki: Jedność planu kasowego i bilansu pieniężnych dochodów i wydatków ludności. Wiadomości N.B.P. nr 11/1962 s. 526.
- 7/ I. Czarkowski i B. Cyrzanowski: Bilans pieniężnych dochodów i wydatków ludności P.W.G. Warszawa 1957 s. 138.

- 8/ A. Keck: Die Bilanz der Geldeinnahmen und=ausgeben der Bevölkerung Die Wirtschaft. Berlin 1956. Tłumaczenie NBP. Bilans pieniężnych dochodów i wydatków ludności. Zadania, sporządzanie, analiza 1956 s 44-45.
- 9/ Na podstawie informacji zebranych w Dyrekcji MHD, PSS i Wydziału Handlu PMRN w Radomiu.
- 10/ H. Mortimer-Szymczak: Analiza przypływu pieniądza między miastem Łodzią, a woj. łódzkim. Łódzkie Czasopismo Gospodarcze Nr 6 z 1960 r s. 91.
- 11/ Opracowano na podstawie materiałów M.K.P.G. w Radomiu.
- 12/ Opracowano na podstawie materiałów statystycznych Miejskiej Komisji Planowania Gospodarczego w Radomiu.
- 13/ Danuta Wielebińska: Próba badania transferu pieniądza w okręgu jeleniogórskim. Wiadomości NBP Nr 11/60 s. 561.
- 14/ Program wyborczy Miejskiego Komitetu Frontu Jedności Narodu. Radom, luty 1961 r. s. 28
- 15/ Wł. Jaworski. Obieg pieniężny i kredyt w gospodarce socjalistycznej. s. 47 P.W.G. 1961 r,
- 16/ L. Zabłocki: Jedność planu kasowego a bilansu pieniężnych dochodów i wydatków ludności. Wiadomości NBP Nr 11/62. W artykule swoim zwraca uwagę, że "Przy analizie okręgu gospodarczego, do którego należy kilka powiatów, nie można stwierdzić znaku równości między planem kasowym a bilansem. Plan kasowy tylko dla małych regionów może stanowić surogat bilansu pieniężnych dochodów i wydatków ludności.
- 17/ Danuta Wielebińska: Próba badania transferu pieniądza w okręgu jeleniogórskim. Wiadomości

- NBP Nr 11/60 s. 562 podaje, że "Na podstawie przeprowadzonych badań ustalono, że Wśród dojeżdżających do pracy w powiatach przygranicznych przeważają pracownicy fizyczni, a ich zarobek miesięczny waha się od 1380 do 1450 złotych".
- 18/ Opracowano na podstawie materiałów statystycznych Miejskiej Komisji Planowania Gospodarczego w Radomiu /wyliczenia własne/.
  - 19/ H. Mortimer-Szymczak: Analiza przepływu pieniądza między miastem Łodzią a województwem łódzkim. Łódzkie Czasopismo Gospodarcze Nr 6/1960 r. w swoim artykule proponuje dokonać podziału zarobków pracowników dojeżdżających na dwie części w następującej proporcji 60:40 z tym, że pierwsze oznacza pieniądze pozostawione w mieście Łodzi, druga zaś pieniądze, które z miasta Łodzi odpłynęły.
  - 20/ E. Wieczorek: Badania nad bilansem dochodów i wydatków ludności chłopskiej w latach 1955-1958. s. 35.
  - 21/ Rocznik Statystyczny 1961 r. s. 390.
  - 22/ Rocznik Statystyczny 1961 r. s. 391.
  - 23/ W Radomiu u części rodzin, których przedstawiciele w byłym przemyśle zbrojeniowym i garbarstwie o stosunkowo wysokich zarobkach, obecnie zaś przy obniżonych dochodach pieniężnych z tytułu otrzymanego wynagrodzenia za pracę wg. normalnie obowiązujących stawek w tych przemysłach na podstawie obserwacji Wydziału Handlu Prezydium MRN stwierdza się, że rodziny te przeznaczają większe kwoty otrzymanego dochodu na zakup art. żywnościowych kosztem ograniczenia wydatków na art. przemysłowe.

- 24/ Rocznik Statystyczny 1961 r. s. 391.
 25/ Rocznik Statystyczny 1961 r. s. 391.
 26/ Wyliczenie własne.
 27/ Większa ilość wozów MKS oraz wydłużenie linii autobusowych do miejscowości wiejskich sprzyja częstym przyjazdom ludności chłopskiej z produktami rolnymi do Radomia.
 28/ M. Kucharski: Pieniądz, dochód, proporcje gospodarcze. s. 209. Warszawa 1961 r.
 29. Leszek Zabłocki: Wiadomości NBP nr 11/1962r. "Jedność planu kasowego i bilansu pieniężnego dochodów i wydatków ludności" s. 522.

TRANSFER DODATNI

A. Przemieszczenia pieniężne między ludnością a jednostkami
Uspołecznionymi

Lp	Treść	L a t a					
		1959		1960		1961	
		Kwota	%	Kwota	%	Kwota	%
1.	Zakup towarów	344,5	84,8	389,7	83,9	374,7	82,1
2.	Zakup usług	9,2	2,2	10,0	2,1	10,6	2,3
3.	Podatki	24,4	6,0	27,4	5,9	28,0	6,1
4.	Pożyczki indywidualne	11,9	2,9	22,7	4,9	29,3	6,4
5.	Organizacje polityczne i społeczne	4,2	1,0	3,7	0,8	4,1	0,9
6.	Różne przykławy	0,4	0,2	0,3	0,1	0,5	0,1
7.	Płace /osób zatrudnionych poza Radomiem/	11,6	2,9	10,7	2,3	9,1	2,1
Razem: A wskaznik		406,2	100,0	464,5	100,0	456,3	100,0
		100,0	-	114,3	-	112,3	-

B. Przemieszczenia pieniężne między ludnością

1.	Zakup towarów i usług od handlu prywatnego i wolnych zawodów	5,0	27,7	5,3	29,1	5,5	30,8
2.	Szkoły	12,2	66,7	11,8	64,8	11,4	63,6
3.	Ruch wczasowo-turystyczny	0,4	2,2	0,5	2,8	0,5	2,8
4.	Inne /szpitalne/	0,6	3,4	0,6	3,3	0,6	3,2
Razem: B wskaznik		17,9	100,0	18,2	100,0	18,3	100,0
		100,0	-	101,6	-	102,2	-

C. Transfer techniczny

1.	Sprzedaż towarów	411,8	86,7	415,7	86,8	481,5	88,3
2.	Sprzedaż usług	3,0	0,6	3,1	0,6	3,3	0,7
3.	Podatki	60,1	12,7	60,3	12,6	60,6	12,0
Razem: C wskaznik		474,9	100,0	479,1	100,0	545,3	100,0
		100,0	-	100,8	-	114,8	-
Ogółem: A+B+C wskaznik		899,0	-	961,8	-	1019,9	-
		100,0	-	106,9	-	113,4	-

TRANSFER UJEMNY x/

A. Przemieszczenia pieniężne między ludnością a jednostkami
uspołecznionymi

Lp	T r e ś ć	L a t a					
		1959		1960		1961	
		Kwota	%	Kwota	%	Kwota	%
1.	!Płace /wywiezione przez !prac. spoza Radomia	46,0	47,5	42,0	49,4	39,4	146,6
2.	!Zasiłki, renty itp	1,8	2,2	1,8	1,9	2,0	2,0
3.	!Skup zdecentralizowany	4,4	4,1	5,8	4,8	3,7	6,5
4.	!Kredyty	29,8	39,2	30,8	32,1	35,1	34,1
5.	!Gospodarka nieuspołecz.	4,2	2,6	2,6	4,6	2,3	2,9
6.	!Inne	6,8	6,4	7,2	8,0	7,5	7,9
	! Razem: A ! wskaźnik	93,0	100,0	90,2	100,0	89,6	100,0
		100%	-	96,9	-	96,3	-

B. Przemieszczenia pieniężne między ludnością

1.	!Sakoły	5,4	3,3	5,3	3,5	5,2	3,4
2.	!Ruch wozasowo-turystyczny	13,5	7,5	12,6	8,8	11,7	8,2
3.	! Zakup artykułów rolnych	130,0	86,5	132,0	84,1	135,0	85,4
4.	! Zakup towarów /przemysł ! ludowy i chałupniczy	5,0	2,6	4,5	3,2	4,0	2,9
5.	!Inne /szpitale/	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
	! Razem: B ! wskaźnik	154,0	100,0	154,5	100,0	156,0	100,0
		100%	-	100,3	-	101,2	-

C. Transfer techniczny

1.	!Płace	112,4	25,6	119,8	24,3	150,8	128,9
2.	!Zasiłki, emerytury	16,3	3,8	16,4	3,3	18,5	3,6
3.	!Diety	3,9	0,9	4,1	0,8	4,6	0,9
4.	!Skup scentralizowany	260,7	59,3	334,3	67,9	333,5	164,1
5.	!Skup zdecentralizowany	3,2	0,7	3,9	0,7	3,6	0,7
6.	!Gospodarka nieuspołeczniiona	42,6	9,7	14,5	3,0	9,6	1,8
	! Razem: C ! wskaźnik	439,1	100,0	439,0	100,0	520,6	100,0
		100%	-	107,5	-	111,6	-

x/ Opracowano na podstawie danych statystycznych i informacji NBP, MKPG i różnych instytucji m. Radomia.

MARIAN LUBIŃSKI

Zakład przemysłowy „Wulkan” w Radomiu

Przedstawione w artykule poniższym powstanie i rozwój jednego ze średnich zakładów przemysłowych jest bardzo charakterystyczne dla organizacji przemysłu okresu kapitalistycznego. Przemysł ten wywodząc się najczęściej z warsztatu rzemieślniczego, w miarę rozwoju, osiąga coraz wyższe formy organizacyjne produkcji i finansów.

Na przełomie XIX i XX wieku w dziejach Radomia wysuwają się na pierwszy plan dwa ważne wydarzenia: wystawa przemysłowo-rolna /1899/ i elektryfikacja miasta /1901/.

Na wystawie tej zablisył pierwsze żarówki na prąd z agregatu, pracującego jako eksponat, a w 1901 roku Belgijskie Towarzystwo Elektryczności "UNION" z siedzibą zarządu dla spraw dawnej "Kongresówki" w Białymstoku, uruchomiło w Radomiu elektrownię.

W jury wystawy z ramienia Towarzystwa Popierania Przemysłu i Handlu, Sekcji Rzemieślniczej, brał udział Juliusz Dreszer- elektrotechnik. Jako człowiek zdolny, energiczny i przedsiębiorczy, Dreszer zorientował się, że w elektryfikowanym mieście brak jest zakładu elektrotechnicznego i że zakład taki ma duże możliwości pomyślnego rozwoju.

W roku 1899 przyjeżdża Dreszer do Radomia i uruchamia przy ul. Szerokiej 9 /obecnie Nowotki/ przedsiębiorstwo elektrotechniczne prawie bez konkurencji, ponieważ dotychczas Radom był obsługiwany przez mały zakład optyczno-elektrotechniczny

Ludwika Brylanta i to głównie w zakresie instalowania i reperowania dzwonków elektrycznych. Dwa zakłady przemysłowe, które wtedy posiadały prądnicę na własny użytek - "Marywil", własność belgijskiej spółki akcyjnej i "Firlej" - własność rodziny Beckermanów, miały swoich elektro monterów.

Rozwijające się bardzo pomyślnie przedsiębiorstwo potrzebowało ciągle nowych pracowników. Dreszer w doborze ludzi był bardzo wymagający. Nie mogąc znaleźć na miejscu fachowców, sam szkolił swoje kadry, przyjmując najchętniej do pracy ślusarzy.

W roku 1900 przyjmuje do pracy Józefa Gałęzowskiego, świeżo wyzwolonego w zakładzie Wł. Wnuczyńskiego czeladnika ślusarskiego. Współpraca układa się pomyślnie, lecz nie trwa długo. W 1905 roku Gałęzowski postanawia pogłębić swoją znajomość zawodu i wyjeżdża do Niemiec i Austrii.

Zamiast Gałęzowskiego Dreszer zatrudnia u siebie Leopolda Müllera, który właśnie przyjechał do Radomia po odbyciu służby w wojsku carskim, gdzie był przydzielony do saperów i zaznajomił się z elektrotechniką. Müller okazał się nabytkiem również bardzo dobrym, co pozwalało Dreszerowi zostawiać warsztat pod jego opieką, a samemu poświęcać się pracy społecznej.

W roku 1909 Gałęzowski wraca z zagranicy i zamierza zorganizować w Kielcach zakład mechaniczny dla eksploatacji jednego ze swych wynalazków. Przedsiębiorstwo nie może się rozwinąć z powodu braku kapitału.

W tym czasie policja carska zaczyna interesować się pracą niepodległościową Dreszera, co zmusza go do opuszczenia Radomia i Królestwa. Szukając ludzi, którym mógłby odstąpić swoje dobrze prosperujące przedsiębiorstwo, zwraca się

z tą propozycją odsprzedania swego zakładu do Gałęzowskiego i Müllera. Propozycja jest bardzo ponętna, ale przyszli właściciele nie posiadają odpowiednich kapitałów. Ostatecznie zbierają własnych tysiąc rubli i zapewniają sobie kredyt w Kasie Pożyczkowej Przemysłowców Radomskich w wysokości 2000 rubli, zabezpieczony przejmowanym od Dreszera zakładem.

Po spisaniu inwentarza, obejmującego maszynę, urządzenie, materiały, roboty rozpoczęte i należności przypadające Dreszerowi za wykonane już roboty, wartość przedsiębiorstwa ustalono na 8570 rubli, na co nabywcy wpłacają gotówką 3000 rubli, a pozostałą sumę zobowiązują się uregulować w drodze rat kwartalnych.

Aktem notarialnym z dnia 3 marca 1910 roku zakład Dreszera przechodzi na własność nowo utworzonej spółki pod firmą: Zakłady Elektrotechniczne - Gałęzowski i Müller.

W akcie notarialnym, poza punktami zabezpieczającymi wierzytelność Dreszera i Kasy Pożyczkowej jest punkt dość charakterystyczny, w którym Dreszer zobowiązuje się nie zakładać w Radomiu w ciągu pięciu lat od daty aktu podobnego przedsiębiorstwa.

Początki nowej firmy były bardzo trudne. Robót było dużo, ale płatność ospała. Przedsiębiorstwa, głównie garbarnie, unowocześniając i elektryfikując swoje zakłady, płacą weksłami swych odbiorców. Rodzi się zagadnienie upłynnienia pakietu wekslowego. Z pomocą przychodzi właściciel nieruchomości, w której mieścił się zakład - Kazimierz Grabiński, v. dyrektor Banku Handlowego w Łodzi Oddziału w Radomiu, przyznając firmie kredyt dyskontowy.

Firma rozwija się pomyślnie pomimo wzrastającej konkurencji; powstaje nowa firma elektro-

techniczna Ignacego Goldberga, a wspomniany już zakład Brylanta rozszerza zakres swojej działalności.

Firma Gałęzowskiego i Mullera przoduje jednak dzięki solidności i dotychczasowy lokal okazuje się za ciasny. Trzeba szukać nowego. Wybór pada na poprzeczną oficynę w posesji przy ul. Żeromskiego 29, dawny pałacyk dra Płużańskiego, podówczas własność Sz. Landaua.

W początkach 1914 r. zakład przenosi się do nowego lokalu, co umożliwia dalszy rozwój firmy.

Instalowanie mocy, przewijanie motorów, zakładanie światła w nowowznoszonych budowlach powodują, że firma ma duże zapotrzebowanie na elementy kowalskie. Firma zaopatruje się w nie w miejscowych zakładach kowalskich, nie zawsze punktualnych w dotrzymywaniu terminów dostaw. Taki stan rzeczy zrodził myśl uniezależnienia się zakładu od miejscowych kowali przez zorganizowanie własnej kuźni. Ponieważ między pracownikami znalazło się dwóch kowali urządzono kuźnię w piwnicy, nabywając w tym celu amerykański wentylator marki "Champion", zastępujący miech kowalski.

W latach 1913-1914 firma rozwija się bardzo pomyślnie, walczy jednak z trudnościami finansowymi. Właściciel domu podwyższa stale opłatę za dzierżawę lokalu, motywując niszczenie budynku przez wstrząsy pracujących maszyn, niszczenie podłóg itp. Sytuacja na tym odcinku staje się bardzo uciążliwa.

Wybucho pierwsza wojna światowa. W 1915 roku Müller zostaje powołany do wojska, przedsiębiorstwo pozostaje pod wyłączną opieką Gałęzowskiego. Z chwilą wybuchu wojny kredyt zamiera, obroty są robione tylko za gotówkę, co po-

prawia nieco sytuację firmy, ale nie wpływa na jej rozrost. W tym czasie udaje się współnikom spłacić ostatecznie należność Dreszera.

W 1918 r. wraca z wojny Müller, firma nawiązuje kontakt z nowo utworzonym Oddziałem Banku Handlowego w Warszawie, z którym pracuje, ciesząc się przez cały czas swego istnienia opinią bardzo solidnego klienta.

Nabyty na potrzeby firmy wentylator kowalski zwrócił uwagę współników przy okazji rozmontowania go do reperacji. Analizując budowę wentylatora doszli do wniosku, że można go udoskonalić drogą wprowadzenia zasadniczych zmian bez kolizji z prawem patentowym. Po licznych próbach został opracowany i wykonany prototyp nowego wentylatora, nazwanego "Wulkan". Marka nowego wentylatora została ogłoszona w Urzędzie Patentowym do wyłącznego używania przez firmę, sama konstrukcja natomiast opatentowana nie była.

Do fabrykacji wentylatorów potrzebne były części lane, firma nie posiadała własnej odlewni i weszła w kontakt z Odlewnią Żelaza B-ci Machniów Suchedniowie, pozostając z nią przez długi czas w bardzo ożywionych stosunkach.

Produkcja wentylatorów okazała się bardzo potrzebna jako antyimportowa.

W związku z nową produkcją zaszła konieczność ustawienia nowych maszyn i w dotychczasowym lokalu robi się coraz ciasniej. Gospodarz podnosi stale czynsz, wyzyskując koniunkturę, a o rozszerzeniu zakładu w dotychczasowych warunkach nie może być mowy.

Okoliczności te zrodziły myśl nabycia nieruchomości, którą można by należycie wykorzystać. Wybór pada na nieruchomość przy ul.

Zeromskiego 57, własność Tymoteusza Szremskiego. W dniu 30 maja 1919 roku zostaje podpisany akt kupna tej nieruchomości przez Gałęzowskiego i Müllera. Przy nabywaniu nieruchomości dużą pomoc okazał firmie niepraktykujący lekarz Jakub Grobicki, właściciel majątku Wsola, pożyczając na bardzo dogodnych warunkach 150000 koron.

Po nabyciu nieruchomości firma przystępuje do budowy dużej jednopiętrowej oficyny, Przeznaczonej na halę maszyn.

Produkcja rośnie, jest zapewniony zbyt. Zakłady produkują własnej konstrukcji wentylatory kowalskie "Wulkan", jedno i dwupaleniskowe kuźnie przenośne, oraz formy /paleniska/ kowalskie "Ursus". Ostatnie na podstawie patentu, nabytego od przemysłowca warszawskiego, który zlikwidował swój zakład.

Niezależnie od tego firma produkuje według opracowanego przez siebie wzoru, wojskowe kuźnie polowe. Mimo bardzo silnej konkurencji firm krajowych i zagranicznych, firma utrzymuje się na przetargu, ogłoszonym przez Ministerstwo Spraw Wojskowych i zostaje stałym dostawcą wojska.

Przy takiej produkcji przemysłowej firma wycofała się całkowicie z działu instalacji i robót elektrotechnicznych. Przez wycofanie się z tego działu Radom nie został pozbawiony fachowej i solidnej obsługi na tym odcinku, ponieważ szereg byłych pracowników, wyszkolonych w firmie, otworzyło własne firmy elektroinstalacyjne jak np. W. Podstolski, B-cia Nowakowscy, Okrój i inni.

Jakkolwiek współpraca z Odlewnią B-ci Machnio układała się bardzo poprawnie nie zaspakajala wszechstronnie zapotrzebowania firmy

na odlewy, dostarczała bowiem tylko odlewy żelazne, nie produkowała natomiast odlewów mosiężnych, brązowych i aluminiowych.

Taki stan rzeczy zmusił firmę do budowy własnej odlewni.

Starachowickie Zakłady Górniczo-Hutnicze zwróciły się do swego emerytowanego dyrektora, Aleksandra Swiatopek-Mirskiego, który osiadł na stałe w Radomiu, z prośbą by zorientował się, z którym z prywatnych zakładów mechanicznych można by nawiązać stosunki jako z kooperantem do zamówień wojskowych.

Dyr. Mirski w sprawozdaniu swoim przytacza dwa zakłady, które zasługują na to, jakkolwiek nie w równym stopniu, a mianowicie Fabrykę Turbin Wodnych G. Kindt oraz zakłady "Wulkan".

Komisja techniczna, delegowana przez Zakłady Starachowickie jednogłośnie zakwalifikowała firmę "Wulkan".

Dla firmy nastaje nowa era. Trzeba opanować nowy styl pracy, wzmoczyć dokładność i terminowość realizacji zamówień. Instruktorzy, przysłani przez Zakłady Starachowickie, nie zabawili jednak długo, po paru tygodniach odjechali zupełnie spokojni o produkcję zleconą przedsiębiorstwu "Wulkan".

W okresie 30 lat pracy firma "Wulkan" wyprodukowała wentylatorów - 45000 szt, kuźni przenośnych - 3600 szt, kuźni wojskowych - 18000 szt, form kowalskich - 20000 szt., eliminując z rynku całkowicie importowane amerykańskie wentylatory "Champion".

W momentach największego nasilenia produkcji w zakładach pracowało na dwie zmiany 130 ludzi przy bogatym parku maszynowym.

Firma pracowała nie tylko w zakresie produkcji. Ponieważ zarówno Gałęzowski jak i Müller posiadali dyplomy mistrzowskie w zawodzie ślusarskim, zakładom przysługiwało prawo szkolenia uczniów w tym zawodzie. Corocznie około 15 uczniów dostawało świadectwa czeladnicze, a jako dobrze wyszkoleni znajdowali łatwo pracę w największych nawet zakładach państwowych jako ślusarze, tokarze, spawacze itp.

Świadectwo z praktyki odbytej w firmie "Wulkan" było niezawodną rekomendacją. Wielu z nich, uzupełniwszy praktyczną znajomość zawodu wiadomościami teoretycznymi zajmowała odpowiedzialne stanowiska, utrzymując nadal ze swoimi "szefami" kontakt, darząc ich serdeczną sympatią, szacunkiem i zaufaniem.

Dowodem pozytywnej oceny działalności firmy mogą służyć odznaczenia uzyskane na Targach Wschodnich we Lwowie i na Powszechnej Wystawie Krajowej w Poznaniu.

W okresie powojennym zakłady "Wulkan", jako średni zakład przemysłowy przeszły pod zarząd państwowy.

STANISŁAW ZIELIŃSKI

Bibliografia Radomia

Niniejsza bibliografia stanowi wynik poszukiwań bibliograficznych roku 1966. Pod względem terytorialnym obejmuje północną część województwa kieleckiego; czasowym rok 1966 z uwzględnieniem tych pozycji z lat ubiegłych, które pominięto w zeszłych publikacjach. Zasługuje tu na uwagę spora ilość pozycji dotyczących II wojny światowej, rozproszona w większej ilości wydawnictw - stąd opóźnienie, mimo szerokiego poszukiwań. Wskazuje to raz jeszcze na potrzebę utworzenia w Radomiu biblioteki naukowej, a przynajmniej ośrodka informacyjno-naukowego z zakresu nauk humanistycznych. Są już próby utworzenia takiej biblioteki ze strony Radomskiego Towarzystwa Naukowego, podobnie jak ośrodka techniki przez miejscową Naczelną Organizację Techniczną.

Bibliografia obejmuje 268 pozycji. Pominięto w niej zawartość ukazujących się od czterech lat "Biuletynów RTN", zamieszczono natomiast inne wydawnictwa RTN. Z powodu szczupłości miejsca ograniczono adnotacje a **zniesiono je przy pozycjach o adekwatnej formie tytułu** stosunku do treści. Pozycje odnoszące się do całości województwa kieleckiego zostały poddane poważnej selekcji i zamieszczono tylko poruszające wyraźnie problemy omawianego terenu. W obecnej bibliografii zamieszczono kilkanaście artykułów z dzienników lokalnych i krajowych ze względu na ich aktualną problematykę.

Podczas pracy nad bibliografią służyły nam pomocą recenzje prasowe i uwagi użytkowników

ków poprzedniej bibliografii. Wskazują one na potrzebę kontynuowania tej pracy, która owocnie służyła naukowcom i działom kulturalnym a przede wszystkim młodzieży szkolnej w kulminacyjnym roku obchodów tysiąclecia państwowości polskiej. Bibliografią zainteresowali się również studenci, poszukujący materiałów do prac magisterskich i dyplomowych. Zacieśnieniu związków naukowców i studentów z regionem oraz dalszemu poszerzaniu wiedzy o nim wśród całego społeczeństwa niech służy ta bibliografia.

Wykaz skrótów i oznaczeń bibliograficznych

bibliogr. - bibliografia

cz. - część

err. - errata

ilustr. - ilustracje

k. - karta

kolor. - kolorowy

ISW - Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza

MON - Wydawnictwo Ministerstwa Obrony Narodowej

MRN - Miejska Rada Narodowa

nlb. - nieliczbowany

NK - Wydawnictwo "Nasza Księgarnia"

NOT - Naczelna Organizacja Techniczna

nr - numer

pl. - plan

PPWK - Państwowe Przedsiębiorstwo Wydawnictw Kartograficznych

R. - Rocznik

r. - rok

red. - redaktor

Res - Résumé

Rez - Resume

rkps - rękopis

s. - strona

Sod. - Soderżanie

stresz. - streszczenie w języku polskim

Sum - Summary

T. - Tom

tab. - tabele

tabl. - tablice

w. - wiek

woj. - województwo

z. - zeszyt.

1. ADAMCZYK BOGUSŁAW: Kierunki rozwoju szkolnictwa zawodowego w woj. kieleckim w latach 1966-1970.-Szkola Zawodowa 1966 nr.3 s. 12-14, ilustr.

Stan wykwalifikowanej kadry w gospodarce województwa i zapotrzebowanie na nią. Dotychczasowy dorobek szkolnictwa zawodowego, możliwości nauki, sieć i profile szkół. Szkolnictwo rolnicze, zakładowe i szkolenie kursowe.

2. ADAMCZYK BOGUSŁAW: Perspektywy szkolnictwa zawodowego /w woj. kieleckim/. - Gospodarka i Administracja Terenowa 1965 nr 12 s. 47-48.
3. AKTYWIZACJA małych miast i osiedli woj. kieleckiego w latach 1966-1970. Materiały z sesji W.R.N. w Kielcach odbytej 23 września 1965 r. /Kielce 1965/8 ss. 121, nlb. 2, tab., ilustr. /Prezydium W.R.N. w Kielcach/.
4. ALEKSANDROWICZ JULIAN: Kartki z dziennika dr Twardego. Kraków 1962 WL 16° ss. 190.
Zgrupowanie Armii Krajowej w pow. kozienickim.
5. ALTMAN HALINA: Radomskie natarcie. - Trybuna Ludu 1965 nr 348 s.5.
Kontrola praworządności w zakładach pracy.
6. APANOWICZ ANNA: Historia Muzeum Regionalnego w Radomiu. W.: Rocznik Muzeum Świętokrzyskiego /T.3/. Kraków 1966 s. 9-29, ilustr., bibliogr., Sum.
Lata 1910-1964.

7. BAKALARCZYK ADAM: "Eks".- Za Wolność i Lud 1965 nr 21 s. 8-9, ilustr.
Akcja dywersyjna w Ilży.
8. BAKALARCZYK ADAM: Leśne boje. Wspomnienia oficera II Brygady AL "Swit". Warszawa 1961 MON 8° ss. 232, nlb. 3, tabl. 26, mapy, ilustr.
9. Toż. Wyd. nowe. Warszawa 1963 MON 8° ss. 343, nlb. 5, tabl. 38, ilustr., mapa.
10. Toż. Wyd. 3. Warszawa 1966 MON 8° ss. 447, nlb.1, ilustr., mapy.
11. BARAŃSKI WIESŁAW: Mądry sens dni ..... - Słowo Ludu 1966 nr 259 s. 3.
Dni Radomia.
12. BARBANELL JADWIGA: Klub Literacki i "konfrontacje". - Słowo Ludu 1966 nr 262 s. 3.
Klub Literacki w Radomiu.
13. BARBANELL JADWIGA: 55 lat szkoły. - Słowo Ludu /mutacja radomska/ 1966 nr 266 s. 4.
Liceum im. Marii Konopnickiej w Radomiu.
14. BARTOSZ TADEUSZ: Gdzieś w powiecie .... - Kamena 1966 nr 16 s. 6,7.
Przysuskie Towarzystwo Kulturalne im. Oskara Kolberga.
15. BAURSKI JERZY: Życie artystyczne Radomia. - Stolica 1950 nr 9, s. 11, ilustr.
Wystawy plastyczne.

16. /Bi/: "Miłościwi panowie, miłe panie".
- Walka Młodych 1966 nr 12 s. 11, ilustr.
Teatr Poezji przy Studium Nauczycielskim w Radomiu.
17. BIAŁECKI JAN: Garść wspomnień z działalności w Zarządzie Koła ZZK w Radomiu /1945-1946/.
- Biuletyn Biura Historycznego CRZZ 1966 nr 1 s. 51-71.
18. BIENIAS TADEUSZ: Nowy etap rozwoju Przysuchy. - Rada Narodowa 1966 nr 40 s.8.
Aktywizacja gospodarcza i kulturalna powiatu przysuskiego.
19. BITWA pod Studziankami. - Czata. Tygodnik Ligi Obrony Kraju 1964 nr 34 s. 3, pl.
20. BOJAROWICZ JAN, Koba Stanisław: Osiągnięcia służby zdrowia w województwie kieleckim w okresie XX-lecia PRL. - Wiadomości Lekarskie 1965 z.21a s. 1-3.
21. BONIECKI JAN: Chłopszy uczestnicy rewolucji 1905-1907 r. z guberni radomskiej. Materiały z akt kancelarii gubernatora radomskiego. - Rocznik Dziejów Ruchu Ludowego. Nr 7: 1965 s. 319-332.
Wykaz uczestników rewolucji 1905 r. z powiatów: iłżeckiego, koneckiego, kozienickiego, opatowskiego, opoczyńskiego i radomskiego.
22. BOROWSKI TADEUSZ: Dekret kasacyjny z r. 1819 i jego wykonanie w stosunku do zakonów diecezji sandomierskiej. s. 259. KUL. Rkps pracy doktorskiej.

23. BORTKIEWICZ FILOMENA, Stankiewicz Zbigniew: W sprawie przydatności lustracji XIX wieku do badań nad dziejami wsi Królestwa Polskiego. - Przegląd Historyczny 1960 s. 707-720.
Gubernia Radomska.
24. BORZOBOCHATY WOJCIECH: Okręg Armii Krajowej "Jodła". - Najnowsze Dzieje Polski. Materiały i studia z okresu II wojny światowej. T.10: 1966 s. 115-151.
Organizacja i działalność bojowa Armii Krajowej w okręgu radomsko-kielecko-częstochowskim od stycznia do sierpnia 1944 r. Koncentracja oddziałów na rzecz powstania warszawskiego i akcja Burza. Nastroje ludności w przeddzień wyzwolenia.
25. BYRT P.: Dwudziestoletnia działalność Zjednoczenia Wyrobów Odlewniczych w Radomiu. - Przegląd Odlewnictwa 1965 nr 12 s. 391-392.
26. CHMIELEWSKI JAN: Studia inwentaryzacyjne w śródmieściu Radomia. - Miasto 1965 nr 7 s. 24-28, ilustr., tab.
Badania urbanistyczno-socjologiczne w śródmieściu Radomia. Postulaty nowego zagospodarowania miasta.
27. CIEPLEWICZ MIECZYSLAW: Sytuacja społeczno-polityczna w Kieleckim w początkach 1919r. w świetle raportów wojskowych. - Teki archiwalne T. 10: 1966 s. 57-115.
28. CISZEWSKA GRAŻYNA: Nowe zagłębienie truskawkowe. - Gospodarka i Administracja Terenowa 1965 nr 9 s. 39, ilustr.
Uprawa truskawek w pow. przysuskim.

29. CZAPLARSKA IZABELLA: Humaniści wśród ludzi techniki. - Słowo Ludu 1966 nr 200 s. 3.

Działalność społeczna radomskich inżynierów.

30. CZAPLARSKA IZABELLA: Radomskie Towarzystwo Naukowe. Realizm i związek z życiem. - Słowo Ludu. Magazyn 1965 nr 113 s. 5.

Kierunki działalności RTN: wydawnictwa, popularyzacja nauki, pomoc uczącej się młodzieży.

31. CZMOCH CZESŁAW, Waligura Edmund: Pożar w "Radoskórze". - Przegląd Pożarniczy 1966 nr 4 s. 10-13, ilustr.

Pożar biurowca w kombinacie "Radoskóru" 4-5 lutego 1966 r.

32. DANIŁOW F.: Radom-łodzinska operacja. Moskwa 1958. Wojenizdat.

Działania 9 i 11 Korpusu Pancernego 69 Armii 1 Frontu Białoruskiego w styczniu 1945 r. na linii Radom-Łódź.

33. DĄBKOWSKI WITOLD: Hołd krzyżacki w Radomiu. - Słowo Ludu. Magazyn 1966 nr 348 s.5.

Hołd krzyżacki wielkiego mistrza zakonu krzyżackiego Jana Tieffena, złożony królowi Kazimierzowi Jagiellończykowi w 1489 r. w Radomiu. Okoliczności złożenia hołdu i opis uroczystości.

34. DĄBKOWSKI ROMAN, Prażmo Janusz: Nowa fabryka mebli w Kozienicach. - Przemysł Drzewny 1966 nr 2 s. 12-14, ilustr., tab.

35. DEJNA KAROL: Atlas gwarowy województwa kieleckiego. z.4. Łódź 1965 80 ss. 21, nlb 1, mapy 441-560 /Łódzkie Towarzystwo Naukowe - Prace Wydziału I Językoznawstwa. Nauki o Literaturze i Filozofii nr 61/.

Kontynuacja atlasu gwarowego województwa kieleckiego w układzie mapowo-siatkowym zasięgu poszczególnych wyrazów i zwrotów.

36. DEJNA KAROL: Atlas gwarowy województwa kieleckiego. z.5. Łódź 1966 80 ss. 14, mapy 561-680 /Łódzkie Towarzystwo Naukowe. - Prace Wydziału I Językoznawstwa. Nauki o Literaturze i Filozofii nr 65/.

37. DEREJSKI MIECZYSLAW: Główne kierunki rozwoju rolnictwa w woj. kieleckim. - Gospodarka i Administracja Terenowa 1965 nr 12 s. 35-36.

38. DOBROSZYCKI LUCJAN, Getter Marek: The Gestapo and the Polish Resistance Movement /an the example of the Radom distrikt/. - Acta Poloniae Historica. 4: 1961 s. 85-118.

Działalność gestapo w zwalczaniu ruchu oporu w dystrykcie radomskim.

39. DOLATA BOLESŁAW: Indeks dat wyzwolenia niektórych miejscowości polskich w latach 1944-1945 przez Armię Radziecką i Ludowe Wojsko Polskie. Warszawa 1961 Zakład Historii Ludowego Wojska Polskiego, Wojskowy Instytut Historyczny 40 ss. 34, nlb.1, mapa 1 /Do-datek do "Wojskowego Przeglądu Historycznego."/

40. DOLATA BOLESŁAW: Pod Studziankami. - Wojskowy Biuletyn Prasowy 1964 nr 7 s. 10-11. Bój pod Studziankami w sierpniu 1944 r.

41. DOLATA BOLESŁAW: Wyzwolenie Polski 1944-1945. Działania wyzwolenicze Armii Radzieckiej i Ludowego Wojska Polskiego. Warszawa 1966 MON 8° ss. 574, nlb.2, map. 13, ilustr., tabl., pl., bibliogr.,err. /Wojskowy Instytut Historyczny/

Monografia działań wojennych w latach 1944-1945 na terenie Polski. Tablice wyzwolonych miejscowości z datami i podaniem formacji, które wyzwoliły daną miejscowość.

42. DUTKIEWICZ KAZIMIERZ: Problemy demograficzne pięciolecia 1966-1970 województwa kieleckiego. - Studia Demograficzne T.3: 1905 z.8, s. 135-137, tab.

43. DWA dwudziestolecia - dwie epoki. Materiały pomocnicze - dla aktywu propagandowego. Kielce 1964 16° ss.44 /Wydział Propagandy KW PZPR w Kielcach/.

Statystyczno-opisowe porównanie stanu gospodarczego i kulturalnego woj. kieleckiego okresu 1918-1939 z okresem Polski Ludowej.

44. ENDER J.: Działania I Brygady Pancernej im. Bohaterów Westerplatte na przyczółku mostowym Warka w dniach 9-17 sierpnia 1944 r. - Przegląd Wojsk Pancernych 1945 z. 1, s. 9-19.

Bój pod Studziankami.

45. FORBERT J.: Radom oddycha wolnością.- Polska Zbrojna 1945 nr 9 s. 3.

Wyzwolenie Radomia 16 stycznia 1945 r.

46. FRELEK TADEUSZ: Na dorobku. - Mechanizacja Rolnictwa 1965 nr 15 s. 5-10, ilustr.

Zakłady Naprawcze Mechanizacji Rolnictwa w powiecie radomskim i szydłowieckim. Współpraca kółek rolniczych z Zakładami, problemy kooperacji i mechanizacji rolnictwa.

47. FULINSKI ZBIGNIEW, Swaryczewski Andrzej: Fabryka broni w Kozienicach. - Ziemia 1957 nr 2 s. 27-28, ilustr.

Fabryka broni w 1794 r.

48. GADZIKOWSKI ROMAN: Stan sanitarny drzewostanów jodłowych i szkodniki wtórne jodły na Kielecczyźnie. - Las Polski 1965 nr 13/14 s. 8-11, tab., mapa.

Puszcza Kozienicka.

49. GAJEWSKA MIROSŁAWA, Kruppé Jerzy: Prace archeologiczne przeprowadzone w Solcu nad Wisłą pow. Lipsko w 1962 r. - Kwartalnik Historii Kultury Materialnej 1964 nr 1 s. 45-60, ilustr.

50. GARAS JOZEF: Oddziały Gwardii Ludowej i Armii Ludowej. Warszawa 1963 MON 8° ss. 476, nlb 4, tabl. 11. /Wojskowy Instytut Historyczny. - Biblioteka Wiedzy Wojskowej Seria 6/

51. GAWLIK JAN PAWEŁ: Na przykład: Kielce. Teatry nieznane. - Kultura 1966 nr 30 s. 10.

Dotyczy sceny radomskiej Teatru im. Stefana Żeromskiego.

52. GIERCZAK JOZEF: Nowe formy pracy architektów powiatowych w woj. kieleckim. - Gospodarka

1 Administracja Terenowa 1966 nr 5 s. 30 - 31.

53. GŁOS ŻOŁNIERZA. Gazeta Warszawskiego Okręgu Wojskowego. R. 16: 1964 nr 62.

Wydanie specjalne w 20 rocznicę bitwy pod Studziankami między innymi: Waryszak Cz.: W rocznicę studziankowskiej bitwy; Rolak T.: Serdecznie witamy; 20 lat później; Misiólek W.: Wieś z czołgiem w herbie; Żołnierze Studzianek; Przymanowski J.: Z myślą o naszych tradycjach. Studzianki /fragment monografii; Zagórski J.: Pancerni /fragmenty poematu/; Zet: Sławna wieś w filatelistyce.

54. GOLDFARB S.: Było to na przyczółku magnuszewskim. - Przegląd Wojsk Pancernych 1958 nr 5 s. 90-95.

Bój pod Studziankami w sierpniu 1944 r.

55. GOŁABEK WŁADYSŁAW: Bez rozkazu ... Warszawa 1966 ISW 8° ss. 408, nlb. 4, mapa 1, ilustr.

Drugie, zmienione wydanie pamiętników z okresu okupacji o działalności oddziału Batalionów Chłopskich "Ośka". W nowym wydaniu poświęcono więcej miejsca okresowi narodzin walki zbrojnej z okupantem niemieckim.

56. GOŁABEK WŁADYSŁAW: Z walk oddziału partyzanckiego Batalionów Chłopskich grupy "Ośki". - Najnowsze Dzieje Polski. Materiały i Studia z okresu II wojny światowej T.1: 1958.

57. GÓRKA Hanna: Les microfossiles du jurassique superieur de Magnuszew /Pologne/.

- Acta Paleontologiae Poloniae 1965 nr 3 s. 291-333, ilustr., tab., streszcz., Rez..

58. GRUS WITOLD: Organizacja zwalczania niepłodności zwierząt w woj. kieleckim. - Przegląd Hodowlany 1965 nr 6 s. 20-31.
59. GRUS WITOLD, Zieliński Zenon: Analiza przyczyn niepłodności krów na tle warunków utrzymania w woj. kieleckim. - Życie Weterynaryjne 1966 nr 1 s. 15-17.
60. GUBAŁA WŁADYSŁAW: Peryferie - czas zacząć. - Życie Partii 1965 nr 9 s. 20, ilustr.
Organizacja partyjna PZPR w Radomiu.
61. GURBA JAN: Historia odkrycia bursztynowego skarbcza z Basonii. - Wiadomości Archeologiczne T. 29: 1963 z. 1 s. 69-71, ilustr.
Część skarbcza znajduje się w Muzeum w Radomiu.
62. GUTOWSKI ANTONI: W czym chodzić? Kłopoty przemysłu obuwniczego. - Życie Gospodarcze 1966 nr 19 s. 1, 6-7.
Zakłady Obuwnicze "Radoskór" w Radomiu.
63. HATYS JAN, Szabat Zygmunt: Niektóre zagadnienia związane z utrwaleniem władzy ludowej w Polsce w latach 1944-1947 ze szczególnym uwzględnieniem Kielecczyzny. Referat na konferencję poświęconą 20-leciu PPR w Kielcynie. Kielce 1962 80 ss. 63, tab., bibliogr. /KW PZPR w Kielcach/.
64. HILLEBRAND BOGDAN: Brygada Świętokrzyska Narodowych Sił Zbrojnych. - Wojskowy Przegląd Historyczny 1964 nr 1 s. 116-150, mapa.

Narodowe Siły Zbrojne, jedyne polskie oddziały kolaboracyjne w II wojnie światowej uczestniczyły w walce z oddziałami partyzanckimi. Brygada Świętokrzyska działająca w okręgu kielecko-częstochowskim rozpoczęła swe niesławne dzieje zdradzieckim napadem na oddział Gwardii Ludowej w gajówce Puszcza koło Przysuchy. Rozprawa zawiera ciekawy materiał do dziejów radomskich "Szarych Szeregów".

65. HORODECKI JANUSZ: Bitwa pod Studzianką. - Bellona 1947 z. 2, s. 116-127, pl.
Bój pod Studziankami w sierpniu 1944 r.
66. HYDROMINIA Wisły. Cz.1: Wykaz nazw w układzie hydrograficznym. Red. Przemysław Zwoliński. Wrocław 1965 Ossolineum wyd. PAN ss. XVIII, 466, nlb. 1, mapa /Komitet Językoznawstwa PAN - Prace onomastyczne 7/.
Wykaz nazw wszystkich obiektów wodnych: rzek, potoków, kanałów, jezior, stawów w dorzeczu Wisły. Opracowane na podstawie Słownika Geograficznego Królestwa Polskiego, map wojskowych i materiałów archiwalnych.
67. I.J.K.: Kwartalnik Radomskiego Towarzystwa Naukowego. - Kamena 1966 nr 20 s. 11.
Omówienie zawartości czasopisma i jego roli w środowisku radomskim.
68. INFORMATOR. Radom miasto i powiat. Rok 1966. Kielce 1966 Woj. Ośrodek Informacji Turystycznej w Kielcach 8° ss. 21, err. /Prezydium MRN. Komitet Kultury Fizycznej i Turystyki w Radomiu/.

69. INFORMATOR Wojewódzkiej Pracowni Urbanistycznej w Kielcach. Kielce 1965 8° ss. 74, nlb. 6, rys., tab., mapy, pl. /Wydział Budownictwa, Urbanistyki i Architektury Prezydium WRN w Kielcach. Wojewódzka Pracownia Urbanistyczna/.
Zawiera: Dobrowolski A.: Działalność Wojewódzkiej Pracowni Urbanistycznej w okresie X-lecia 1955-1965; Tarabuła J.: Planowanie obszarów wiejskich w województwie kieleckim; Halicki T.: Problematyka ogólnych planów zagospodarowania małych miast. Na przykładzie Kazimierzy Wielkiej, Białobrzegów, Zwolenia; Witkowski S.: Plan ogólny miasta Radomia. Kolejna rewizja planu perspektywicznego z 1954 r.
70. INFORMATOR Zarządu Oddziału Polskiego Zrzeszenia Inżynierów i Techników Sanitarnych w Kielcach. Kielce /1965/ 4° ss. nlb.2, 29, powiel. /NOT - Polskie Zrzeszenie Inżynierów i Techników Sanitarnych/.
71. IWANCZYK - WISLICZ EUGENIUSZ: Z oddziałem "Aloszy" - na Ilżę. W.: Byli z nami. Warszawa 1966 s. 359-375.
Napad na Ilżę 16 maja 1944 r.
72. JACKIEWICZOWA ELŻBIETA: Pokolenie Teresy. Warszawa 1966 NK 8° ss. 270, nlb 2.
Drugie wydanie zbeletryzowanego pamiętnika b. dyrektorki Gimnazjum i Liceum im. Jana Kochanowskiego w Radomiu z okresu tajnego nauczania w Radomiu.
73. JAGIELLO STANISŁAW, Nowak Jan, Pietruczuk - Kurkiewiczowa Władysława: Bataliony Chłopskie. Warszawa 1964 LSW ss.362, ilustr.

Album o działalności Batalionów Chłopskich w latach 1939-1945. Wiele materiału ilustracyjnego z północnej Kielecczyzny.

74. JASINSKI A.: Udział związków 1 Armii Wojska Polskiego w obronie przyczółka warecko-magnuszewskiego. Warszawa 1953 MON 8° ss.
Bój pod Studziankami w sierpniu 1944 r.
75. JASZCZ: Niezwykła sprawa, niezwykła sztuka. - Trybuna Ludu 1961 nr 115.
Teatr im. Stefana Żeromskiego w Kielcach i w Radomiu.
76. JEŻEWSKA HELENA: Półplastyczna metoda formowania kształtek skomplikowanych w Radomskich Zakładach Materiałów Ogniotrwałych. - Materiały Ogniotrwałe 1965 nr 1 s. 22-24.
77. JUBILEUSZOWA XX ogólnopolska wystawa plastyki w Radomiu, maj-czerwiec 1965 r. Malarstwo, rzeźba, grafika. /Radom 1965/ 8° kk. nlb 16, tabl. 64 /Towarzystwo Przyjaciół Sztuk Pięknych. Związek Polskich Artystów Plastyków.
Katalog wystawy.
78. KAŁKOWSKI T.: Denar Sieciecha. - Wiadomości Numizmatyczne 1958 z. 4, s. 34, ilustr.
79. KATALOG 11-T: Aparaty telefoniczne. Warszawa 1964 Wyd. Czasopism Techn., Zakł. Wyd. Nieperiodycznych 8° ss. 88, ilustr. /Zjednoczenie Przemysłu Elektronicznego i Teletechnicznego/.

80. KATALOG 12-T: Części aparatów telefonicznych. Warszawa 1965. Wyd. Czasopism Techn., Zakł. Wyd. Nieperiodycznych 8° ss. 56, ilustr. /Zjednoczenie Przemysłu Elektronicznego i Teletechnicznego/.
Radomska Wytwórnia Telefonów.
81. KAWALEC WINCENY: Aktywizacja gospodarza woj. kieleckiego. - Rada Narodowa 1952 nr 7 s. 11-15.
82. KAWALEC WINCENY: Okręgi przemysłowe i regiony ekonomiczne w Polsce. Warszawa 1965 PWE 8° ss. 340, tabl., map. 9, ilustr.
Okręgi uprzemysłowione a okręgi gospodarczo upośledzone i tego skutki społeczne w dziedzinie oświaty, zdrowia i stopy życiowej. Autor postuluje w celach ekonomicznych, nowy podział na regiony.
83. KAWALEC WINCENY: Problemy przemysłu w Polsce Ludowej. Warszawa 1965 PWN 8° ss. 302, nlb 2, map 14.
Dysproporcje w uprzemysłowieniu kraju. Tendencje wyrównania poziomu uprzemysłowienia kraju a ekonomiczna efektywność inwestycji. Spadek uprzemysłowionych województw w globalnej produkcji przemysłu krajowego.
84. KANKA ANDRZEJ: Radomscy pionierzy czyli o nowoczesnych metodach nauczania języków obcych. - Szkoła Zawodowa 1964 nr 7/8 s. 50-51, ilustr.
Nowoczesna pracownia do nauki języków obcych w Technikum Samochodowym w Radomiu.

85. KIERKOWSKI WŁADYSLAW: Radom we wczesnym średniowieczu. - Słowo Ludu. Magazyn 1966 nr 360 s. 6, pl.

Próba rekonstrukcji osadnictwa średniowiecznego Radomia na podstawie dotychczasowych badań archeologicznych.

86. KLIMCZAK RYSZARD: Czas - karabin. Łódź 1961 Wyd. Łódzkie 8° ss. 209 nlb. 1.

Wspomnienia z okresu okupacji w powiecie łżeckim.

87. KOCISZEWSKI LONGIN, Kruppe Jerzy: Analizy fizykochemiczne zawartości pieca wapiennego z Solca nad Wisłą.- Kwartalnik Historii Kultury Materialnej 1964 nr 1 s. 61-71.

88. KONFERENCJA naukowa w Kielcach 5 kwietnia 1963. Referaty i dyskusje. Warszawa 1965 Państwowe Wydawnictwo Naukowe 8° ss. 102, rys., tab., powiel. /Uniwersytet Warszawski i Politechnika Warszawska. Zespół Badań nad Polskim Średniowieczem/

Badania archeologiczno-architektoniczne prowadzone w latach 1962-1963 oraz ich problematyka konserwatorska.

89. KONFERENCJA Naukowo-Techniczna SGP - Oddziału w Radomiu. - Przegląd Geodezyjny 1966 nr 3 s. 123.

5 lutego 1966 r. na konferencji geodetów oddziału radomskiego omówiono dotychczasowy dorobek radomskiej geodezji. W przedstawionych referatach omówiono: osnovy geodezyjne m. Radomia, stan inwentaryzacji urządzeń nad i podziemnych, rolę geodezji

rolnej /powiatowej/ oraz funkcję i znaczenie geodezji inżynieryjno-przemysłowej.

90. KOZAK CZESŁAW: Niektóre czynniki obniżające efektywność nakładów na melioracje wodne w województwie kieleckim. - Wieś Współczesna 1965 nr 5 s. 83-89, wyk.

91. KOZŁOWSKI ELIGIUSZ: Bibliografia powstania styczniowego. Warszawa 1964. MON 8° ss. 619, nlb. 1 /Wojskowy Instytut Historyczny. Zakład Historii Dawnego Wojska Polskiego/.

Praca zawiera ponad 10000 opisów bibliograficznych i uwzględnia wydawnictwa do 1961 r. włącznie. Wiele z nich dotyczy regionu radomskiego.

92. KOZMIŃSKI CZESŁAW: Próba wydzielenia obszarów źródłowych tworzenia się termicznych burz gradowych na terenie woj. kieleckiego.- Przegląd Geograficzny 1965 z. 3, s. 521-532, tab., wyk., mapy, Rez., Sum.

93. XI KRAJOWY zjazd komunikacji miejskiej. Informator. Radom, wrzesień 1966. 4° ss 46, tab., ilustr. /Komitet Organizacyjny XI Krajowego Zjazdu Komunikacji Miejskiej w Radomiu/.

Zawiera między innymi: Sławiński IJ: Rozwój komunikacji miejskiej w Radomiu; Witkowski S.: Radom - dzieje miasta. Radom - miasto przemysłu. Ważniejsze dane o rozwoju społeczno-gospodarczym Radomia. Informator o Radomiu.

94. XI KRAJOWY zjazd komunikacji miejskiej, Radom 8-11 września 1966. Referaty. Warszawa /1966/ Instytut Gospodarki Komunalnej. 8° ss 243, ilustr., tab., pl.
Zawiera między innymi: Sławiński I.J.: Koncepcja rozwoju komunikacji miejskiej w Radomiu.
95. KRAUSS KRZYSZTOF: Ręce przemysłu. - Polityka 1966 nr 11 s. 4, ilustr.
Produkcja urządzeń pneumatycznych w Zakładach Metalowych im. Waltera w Radomiu.
96. KRAUZE ZBIGNIEW, Trajster Jan: Nie rozwiązane problemy techniczne. Jakość i wydajność. - Słowo Ludu 1966 nr 200 s.3.
Niezałatwione sprawy ludzkie i produkcyjne w kombinacie obuwniczym "Radoskór".
97. KROGULEC WŁADYSŁAW: "Leśny kot". Dokumenty. - Słowo Ludu. Magazyn 1966 nr 354 s. 5.
Przeciwpartyzancka akcja niemiecka w 1944 r. w okolicach Przysuchy.
98. KUBICKI WOJCIECH: Obrazki szewskiej pasji. - Życie Warszawy 1966 nr 131 s.3.
Zakłady Obuwnicze "Radoskór" w Radomiu.
99. KUCZYŃSKI JANUSZ: Cmentarzysko kultury grobów kloszowych we wsi Pawłowska Wola pow. Lipsko. - Wiadomości Archeologiczne T.28: 1962 z. 3, s. 293-294, ilustr.
100. KULA WITOLD: Hamernia w Kozienicach. W.:

Kula Witold: Szkice o manufakturach w Polsce XVIII w. T.2 cz. 3. Warszawa 1956 s. 812-819, ilustr.

Zakład produkował blachę i kotły. Surowiec sprowadzono z Miedzianej Góry pod Kielcami.

101. KULA WITOLD: Królewska rusznikarnia w Kozienicach 1788-1794. W.: Kula Witold: Szkice o manufakturach w Polsce XVIII w. T.2 cz. 3. Warszawa 1956 s. 762-811, ilustr.
Wytwórnia broni w Kozienicach odegrała ważną rolę w powstaniu 1794 r.
102. KULESZA MARIANNA: Jestem kelnerką. - Tygodnik Kulturalny 1962 nr 21, s. 4
Radom.
103. KUNCIŃSKA ANNA, Jarnuszkiewiczowa Jadwiga: Wybitni twórcy ludowi XX-lecia. Leon Kudła. - Polska Sztuka Ludowa 1964 nr 4 s. 237, ilustr.
Bibliografia artysty-rzeźbiarza.
104. KUNCIŃSKA ANNA, Jarnuszkiewiczowa Jadwiga: Wybitni twórcy ludowi XX-lecia. Stanisław Pastuszkiewicz. - Polska Sztuka Ludowa 1964 nr 4 s. 274, ilustr.
Biografia iłżeckiego garncarza artysty -ceramika.
105. KUNCIŃSKA ANNA, Jarnuszkiewiczowa Jadwiga: Wybitni twórcy ludowi XX-lecia. Wincenty Kitowski. - Polska Sztuka Ludowa 1964 nr 4 s. 275, ilustr.
Biografia iłżeckiego garncarza artysty -ceramika.

106. KUNISZ ANDRZEJ: Nieznane znaleziska monet rzymskich z Kielecczyny. - Archeologia R. 10: 1958 /1960/ s. 194-214, Sod., Res.
107. KWIATKOWSKI ANTONI: Konferencja w Zakładach Metalowych im. gen. Waltera w Radomiu. - Przegląd Techniczny 1965 nr 40 s. 4,9.
108. LANG WACŁAW: Udział 1 Armii Wojska Polskiego w obronie przyczółka warecko-magnuszewskiego. Wojskowy Przegląd Historyczny 1962 nr 1 s. 3-44; nr 2 s. 31-85.
Bój pod Studziankami w sierpniu 1944r.
109. XX LAT województwa kieleckiego w liczbach. R.3. Kielce 1964 Prezydium WRN. WUS 80 ss. LII, 406, rys., tab. mapy, err. /Wojewódzki Urząd Statystyczny w Kielcach/.
Statystyczny rocznik porównawczy województwa kieleckiego.
110. LIANA TERESA: Znaleziska z okresu późno-lateńskiego i rzymskiego z terenu województwa kieleckiego w zbiorach Państwowego Muzeum Archeologicznego. - Wiadomości Archeologiczne. T.28: 1962 z. 1 s. 47-58, ilustr.
111. LIPIEC TADEUSZ, Napora Stanisław: Osiągnięcia geodezji regionu radomskiego w 20-leciu PRL. - Przegląd Geodezyjny 1966 nr 4, s.160.
Osiągnięcia geodetów radomskich w 20-leciu PRL, które stały się podstawą do opracowania planów urbanistycznych i przyczyniły się w znacznym stopniu do planowego i prawidłowego rozwoju miasta.

112. LIPKA CZESŁAW: Pod Studziankami. - Przegląd Wojsk Lądowych 1964 nr 8 s. 160-175, pl., ilustr.
Bój pod Studziankami w sierpniu 1944r.
113. LUSTRACJA województwa sandomierskiego 1789. Cz.1: Powiaty sandomierski, chęciński, opoczyński i ziemia stężycka. Wyd. Helena Mardurowicz-Urbańska. Wrocław 1965. Ossolineum. Wydawn. PAN 8° ss LI, nlb.1, 353, nlb.2, tab. /PAN Oddział w Krakowie. Instytut Historii PAN. - Materiały Komiaji Nauk Historycznych, nr 10. - Lustracje Dóbr Królewskich XVI-XVIII wieku. Małopolska/.
114. MACIEJEWSKI JERZY K.: Leon Kudła, rzeźbiarz ludzi, świątków i zwierzaków.- Tygodnik Kulturalny 1961 nr 20 s. 9.
115. MADAJCZYK CZESŁAW, Lewandowska Stanisława: Hitlerowski terror na wsi polskiej 1939-1945. Warszawa 1965 PWN 40 ss. 169, nlb.2, tab., bibliogr. /Instytut Historii PAN/.
Wykaz miejscowości wiejskich, w których w II wojnie światowej dokonali Niemcy zbrodni na cywilnej ludności wiejskiej. Obejmuje kilkadziesiąt miejscowości województwa kieleckiego.
116. MAJ MARIA: Radom w drugiej wojnie światowej. - Słowo Ludu /mutacja radomska/ 1966 nr 215 s. 4.
Kronika wydarzeń we wrześniu 1939 r.

117. MAJEWSKA DANUTA: Dwóch w jednym łóżku. - Kamena 1966 nr 4 s. 5,8, ilustr.
Szpitale powiatowe w woj. kieleckim.
118. MALARECKA-SIMBIEROWICZ H: Wływ działalności cementowni "Przyjaźń" na środowisko geograficzne i stosunki demograficzne rejonu Wierzbicy. - Dokumentacja Geograficzna PAN. Warszawa 1965 z.6.
119. MAŁACHOWSKI ANDRZEJ: Eksperyment sześciu. - Słowo Ludu 1966 nr 176 s. 3,5.
Nowy system planowania produkcji w Radomskiej Wytwórni Telefonów.
120. MAŁACHOWSKI ANDRZEJ: Okolice białego dymu. W: Dymisja dla anioła /wybór reportaży/. Warszawa 1962 s. 69-79.
Wierzbica, cementownia i zmiany społeczne wsi pod wpływem zakładu przemysłowego.
121. MICHAŁOWSKI JANUSZ: Leon Kudła. - Projekt 1959 nr 1 s. 25-30, ilustr.
Biografia artysty-rzeźbiarza.
122. MIELCZARSKI STANISŁAW: Kontrakt dzierżawy myta mostowego w Biało-brzegach nad Pilicą z roku 1885. - Kwartalnik Historii Kultury Materialnej 1965 nr 2 s. 361-369.
123. MIERZWINSKI ANTONI: Małe miasta - duży problem. - Gospodarka i Administracja Terenowa 1965 nr 12 s. 29-32.
Perspektywy rozwoju małych miast i osiedli w woj. kieleckim. Warunki

- społeczno-ekonomiczne i historyczne i ich wpływ na przyszłe oblicze miasteczek i osiedli.
124. MIERZWINSKI ANTONI: Przemiany społeczno-gospodarcze w okresie 20-lecia w Kielcach. - Gospodarka i Administracja Terenowa 1965 nr 12 s. 1-4, ilustr.
Głównym czynnikiem wzrostu gospodarczego województwa w okresie powojennym był szybki rozwój przemysłu. Dotychczasowa dynamika tego rozwoju była jednak niewystarczająca, zarówno w stosunku do potrzeb jak i możliwości tego terenu. Autor ukazuje zespół warunków społeczno-ekonomicznych wpływających na obecne i przyszłe oblicze województwa.
125. MIKS NINA: Zabudowa drewniana Solca nad Wisłą w drugiej połowie XIX wieku. - Kwartalnik Historii Kultury Materialnej 1964 Nr 1 s. 27-44, pl., ilustr.
126. MIODUSZEWSKI STANISŁAW: Ludożercy z "Milutkiej" i "Mewy". - Kamena 1966 nr 23 s. 1,9, 11.
Klub Robotniczy Radomskich Zakładów Przemysłu Tytoniowego w Radomiu.
127. MIODUSZEWSKI STANISŁAW: Malarstwo Andrzeja Minajewa. Samorodny talent w szkolnym mundurku. Słowo Ludu. Magazyn 1966 nr 348 s. 5, ilustr.
Recenzja wystawy obrazów 19-letniego Radomianina.
128. MŁODZI spod Łysicy. Kielce 1965 80 ss. 58,

nlb. 26, nlb. 14, ilustr. /Zarząd Wojewódzki ZMW w Kielcach/.

Związek Młodzieży Wiejskiej w województwie kieleckim. Działalność społeczno-polityczna, gospodarcza i kulturalna Związku.

129. MOCZULSKI LESZEK: Kielecczyzna i Warszawa. Letnio-jesienna ofensywa partyzancka 1944. - Stolica 1965 nr 39 s. 2-3, ilustr.
130. MOJSIEJENKO ANATOL: Kierunki rozwoju kieleckiego okręgu przemysłowego. - Gospodarka Planowa 1965 nr 12 s. 49-52.
131. MOLGA MARIAN: Lokalizacja, rozkład czasowy i struktura opadów gradowych w Polsce. Cz.3. Lokalizacja gradobić w woj. kieleckim. - Roczniki Nauk Rolniczych. Ser. A: Roślinna T. 92: 1966 z.1 s. 102-126, mapy, Rez., Sum. Okres obserwacji 1946-1960.
132. MONASTYRSKI ANDRZEJ: Jak szarża ułańska.... Z dziejów I Brygady Panczernej im. Bohaterów Westerplatte. - Mówią Wieki 1966 nr 4 s. 29 - 32, ilustr.
133. MORAWSKI PAWEŁ: Uwagi o urbanistyce dawnych miast biskupich na terenie obecnego woj. kieleckiego. - Ochrona Zabytków 1960 nr 1/4 s. 47-52, ilustr., pl. Ilża.
134. NAPORA STANISŁAW, Lipiec Tadeusz: Badania nad zależnością miejskich sieci triangulacyjnych od państwowej sieci triangulacyjnej. - Przegląd Geodezyjny 1966 nr 6 s. 213-217, pl., tab.

Metody i etapy prac nad miejską siecią triangulacyjną, na przykładzie m. Radomia, założoną w latach 1938 - 1955 w oparciu o dotychczasową sieć państwową.

135. NAZAREWICZ R.: O realizacji planu "Burza" w okręgach AK Radom i Łódź w drugiej połowie 1944 r. - Wojskowy Przegląd Historyczny 1963 nr 2 s. 61-91, tabl. 1, ilustr. Akcja wiązania w walce oddziałów niemieckich dążących do Warszawy w czasie powstania warszawskiego.
136. NICKI HENRYK: Kompleksowe badania wpływu materialnego środowiska pracy na jej wydajność na przykładzie Szczecińskich Zakładów Włókien Sztucznych w Żydowicach oraz Radomskich Zakładach Przemysłu Skórzanego "Radoskór" w Radomiu. - Przegląd Organizacyjny 1965 z. 10 s. 26-28.
137. NOSEK S.: Stan i potrzeby badań nad epoką neolitu i epoką brązu na terenie województwa kieleckiego. - Sprawozdania z Posiedzeń Komisji PAN Oddział w Krakowie 1962 s. 13-14.
138. NOWAK TIERENTIJ: AL /Partizantskoje dżenije w lesach kieleckiego województwa 1944 goda. Lit. zapis A. Stasia. Priedisłowie W.A. Biegmy, 2-je izd./ Lwow 1963 Knižnyj Żurnał izd. 80 ss. 222, ilustr. Drugie wydanie wspomnień uczestnika walk partyzanckich w województwie kieleckim w 1944 r. W języku ukraińskim.

139. O ZIEMI LIPSKIEJ. Lipsko 1961 8° ss. 70, ilustr., tab. /Prez. PRN w Lipsku, Wydż. Prop. KP PZPR w Lipsku/.
140. OKIENNICE. Reportaże kieleckie. Lublin 1964 Wyd. Lubelskie 8° ss. 132. nlb. 1.
Dotyczą północnej części woj. kieleckiego.
141. OLSZEWSKA-KRUKOWA ANNA, Makarczyk Wacław: Publiczność prasowa w społeczności wiejskiej. - Zeszyty Prasoznawcze 1965 nr 4 s. 35-48, tab., Res., Rez., Sum.
Województwo kieleckie.
142. ORGANIZACJA Kielecko-Radomskiej Wieczorowej Szkoły Inżynierskiej. Zarządzenie. - Dziennik Urzędowy Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego 1965 nr 12, poz. 77.
143. ORNATOWSKI STANISŁAW: Trudne problemy szkolnictwa woj. kieleckiego. - Gospodarka i Administracja Terenowa 1965 nr 12 s. 45 - 46.
144. ORYŃZYNA JANINA: Rzeźby Leona Kudły. - Przegląd Artystyczny 1966 nr 1 s. 14-17, ilustr.
Pośmiertna wystawa twórczości Leona Kudły w warszawskiej Kordegardzie.
145. PAMIĘTNIK III konferencji pediatrów Polski południowej w Kielcach 15-16 października 1965 r. Kielce /1966/ Komitet Organ. Konfer. PPP 8° ss. nlb.2, 132, ilustr., tab. /Polskie Towarzystwo Pediatryczne/.

- Zawiera między innymi: Pierzchalska-Hebdzyńska M.: Spostrzeżenia dotyczące epidemii wywołanej przez chorobotwórcze szczepy Escherichia coli na oddziale dziecięcym w adomiu; Schejbal J, Podłewska D.: Robaczyce w państwowych domach dziecka na terenie woj. kieleckiego.
146. PANKOWSKI JERZY: Lasy kieleckie 1944. Przez front pod Chotczą i Łagowem. - Za Wolność i Lud 1964 nr 20 s. 9, pl.
Przedarcie się oddziałów partyzanckich przez front w lecie 1944 r.
147. PASZKOWSKI W.J.: Muzeum w Radomiu. - Kwartalnik Muzealny 1948 z. 1/4 s. 124-125.
148. PASZYŃSKI ALEKSANDER: Katorżnik w Radomiu. - Polityka 1966 nr 50 s. 3, ilustr.
Józef Gr ecznarowski i kierowana przez niego Radomska Spółdzielnia Mieszkańcowa.
149. PAWLAK JOZEF: Organizacja i działalność obwodu kozienickiego AK w latach 1939-1944. - Najnowsze dzieje Polski. Materiały i studia z okresu II wojny światowej. T. 10: 1966 s. 153-190.
Monografia działalności społeczno-wojskowej AK obwodu kozienickiego. Organizacja cywilno-wojskowa. Stosunki z Batalionami Chłopskimi. Wywiad, sabotaż i dywersja. Tajne nauczanie i działalność oświatowa AK.

150. PAWIAK JOZEF: W Pionkach przed 10 laty. Świętokrzyskie Za i Przeciw. Tygodnik Ilustrowany 1960 nr 31, dodatek "Zygzakiem przez Polskę".

Działalność grupy AK w Pionkach.

151. PIATEK CZESŁAW: Jakie są zakłady na Kielecczyźnie.- Przegląd Gastronomiczny 1965 nr 8, s. 6-7, tab.

Zakłady gastronomiczne w woj. kieleckim.

152. PIETRASZ MARIAN: Teatr Żeromskiego jaki mógłby być. - Słowo Ludu. Magazyn 1966 nr 352, s. 3.

Teatr im. Stefana Żeromskiego. Scena w Radomiu.

153. PILICA. Szlak wodny. Mapa turystyczna 1:150.000. Warszawa 1964 PPK, kolor.

154. PODCZASKI JAN: Przyczółek. - Tygodnik Demokratyczny 1959 nr 1 s. 5, ilustr.

Przyczółek warecki.

155. PODSTAWOWE kierunki rozwoju rolnictwa w woj. kieleckim w latach 1966-1970. Materiały z sesji Wojewódzkiej Rady Narodowej, odbytej 25 października 1965 r. Kielce, X 1965 8° ss. 81, nlb. 3, tab., ilustr. /Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Kielcach/.

156. PROBLEMY Planowania Przestrzennego. Wisła. Warszawa 1966. Państw. Wydawn. Naukowe 8° ss. 171, rys., tab., mapy, Rez., Sum., powiel. /Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego. Międzyuczelniany Zakład Podstawowych Problemów Architektury, Urbanistyki i Budownictwa:

Materiały i Studia. Seria 2: Zagadnień Planowania Wielkoprzestrzennego, z. 2/.

Problemy perspektywicznego zagospodarowania Wisły w dziedzinach: zabudowy hydrotechnicznej dorzecza, wykorzystanie zasobów wodnych, zagospodarowania rolniczo-leśnego, wykorzystania doliny Wisły dla potrzeb regeneracji sił ludzkich oraz komunikacji.

157. PROBLEMY powiatów słabo rozwiniętych gospodarczo. - Gospodarka i Administracja Terenowa 1965 nr 12 s. 5-26.

Województwo kieleckie.

158. PRZEWODNIK po upamiętnionych miejscach walk i męczeństwa. Lata wojny 1939-1945. Warszawa 1966 /"Sport i Turystyka"/ 8° ss. 375, nlb. 4, tabl. 109, mapy, pl., ilustr. /Rada Ochrony Pomników Walki i Męczeństwa/.

Drugie rozszerzone wydanie przewodnika po miejscach upamiętnionych walką i męczeństwem narodu w II wojnie światowej.

159. PRZYMANOWSKI JANUSZ: Bitwa pod Studziankami. - Czata. Tygodnik Ligi Obrony Kraju 1963 nr 32 s. 2, ilustr., pl.

Opis studziankowskiej bitwy i jej wyniki militarno-polityczne.

160. PRZYMANOWSKI JANUSZ: Bitwa pod Studziankami. Warszawa 1964 8° ss. 26, nlb. 1 /Zarząd Propagandy Głównego Zarządu Politycznego Wojska Polskiego. - "Materiały nr 8/.

161. PRZYMANOWSKI JANUSZ: Bój pod Studziankami.

- Żołnierz Polski 1963 nr 32 s. 4-5.
Bitwa w przyczółku magnuszewskim w sierpniu 1944 r.
162. PRZYMANOWSKI JANUSZ: Budująca historia. - Życie Warszawy 1965 nr 147 s.3
Dzieje Studzianek - wsi sławnej z bo-
jów na przyczółku magnuszewskim
w sierpniu 1944 r.
163. PRZYMANOWSKI JANUSZ: Na celowniku T VI. War-
szawa 1958 MON 16° ss. 99, mapa.
Bitwa pod Studziankami.
164. Toż. Wyd. 2. Warszawa 1960 MON 16° ss. 101,
mapa...
165. Toż. Wyd. 3 popr. i rozszerz. Warszawa 1962
MON 16° ss. 95, mapa.
166. PRZYMANOWSKI JANUSZ: Odwet za Westerplatte.
- Świat 1958 nr 216.
Bój pod Studziankami w sierpniu 1944 r.
167. PRZYMANOWSKI JANUSZ: Rok 1944, sierpień,
druga bitwa. - Wojsko Polskie 1959 nr 8
s. 12-14, ilustr., mapy.
Bitwa pod Studziankami.
168. PRZYMANOWSKI JANUSZ: Studzianki /Warszawa
1966/ MON 8° ss. 571, nlb. 1, tabl. 104,
mapy, ilustr., bibliogr.
Monografia głównej bitwy o utrzymanie
przyczółka magnuszewskiego w sierpniu
1944 r. Bitwę stoczyła I Polska Bry-
gada Pancerna im. Bohaterów Wester-

- platte z doborową dywizją niemiecką
SS "Herman Goering". Autor nadał książ-
ce formę reportażu historycznego,
którego źródłem były wywiady z uczestni-
kami historycznej bitwy.
169. PRZYMANOWSKI JANUSZ: Studzianki. - Żołnierz
Polski 1965 nr 32-35, ilustr.
Fragmenty monografii bitwy pod Studzian-
kami w sierpniu 1944 r.
170. PRZYMANOWSKI JANUSZ: Szturm folwarku. -
Żołnierz Wolności 1958 nr 216.
Bój pod Studziankami w sierpniu 1944 r.
171. PRZYMANOWSKI JANUSZ: Wioska mała jak Kir-
cholm. - Żołnierz Polski 1961 nr 33 s. 6-7.
Studzianki.
172. PUCIATA MARIA: Konserwacja obrazu Matki
Boskiej ze Skrzynna. - Ochrona Zabytków
1963 nr 2 s. 62-65, ilustr.
Konserwacja zabytkowego obrazu- szkoły
niderlandzkiej z XVI wieku.
173. PYTLAKOWSKI J.: Pod Warką. - Głos Ludu 1948
nr 2 s. 4-5.
Studzianki
174. PYZIK ZYGMUNT: Sredniowieczny skład kafli
garnkowych w Sieklukach pow. Białobrzegi.
Sprawozdanie z badań terenowych w r. 1961
i 1963. W: Rocznik Muzeum Świętokrzyskiego
/T.3/ Kraków 1966 s. 139-161, ilustr., mapa,
Sod., Sum.

175. RAMOTOWSKI ZBIGNIEW: Co to jest kochanie?
- Kamena 1966 nr 1 s. 5, ilustr.
Studencki teatr poezji przy Studium
Nauczycielskim w Radomiu.
176. RACZYNSKI MARIAN: Dwie inicjatywy święto-
krzyskie. - Harcerstwo 1965 nr 76/77 s. 51
- 55.
177. REJESTR ogrodów polskich. Praca zbiorowa
pod red. Witolda Plapisa. Z.5 Varia. Oprac.
Kotowski Kazimierz. Warszawa 1966. PWN 40
ss. 117, nlb 5, ilustr., tab., mapa, pl.,
Res., Rez., Sum., err. /Ministerstwo Szkol-
nictwa Wyższego. Międzyuczelniany Zakład
Podstawowych Problemów Architektury, Urba-
nistyki i Budownictwa. Pracownia V Zagad-
nień Krajobrazu i Rekreacji: - Materiały
i Studia/.
- Obejmuje województwo kieleckie.
178. REM JAN: Rok na głębokiej wodzie. - Życie
Gospodarcze 1965 nr 26 s. 6-7.
Radomska Wytwórnia Telefonów.
179. REBOSZ WIESŁAW, Stępień Lidia, Swidzicki
Julian: Wyniki wstępnych analiz chemicz-
nych powłoki na kaflach garnkowych ze skła-
du średniowiecznego w Sieklukach, pow. Bia-
łobrzegi. W.: Rocznik Muzeum Świętokrzyskie-
go /T.3/ Kraków 1966 s. 163-164.
180. ROCZNIK statystyczny miasta i powiatu Radom
R.2: 1965. Radom 1965 Radomskie Towarzystwo
Naukowe 8° ss. XLVII, nlb. 1, 313, rys.,
tab., mapa /Miejski i Powiatowy Inspektorat
Statystyczny w Radomiu/.

Dane za lata 1960-1964.

181. ROCZNIK statystyczny województwa kieleckie-
go. R.4: 1965. Kielce 1965 8° ss. LXXVII,
nlb.1, 376, nlb. 1, tabl. 12, map 7, rys.
tab., powiel. /Wojewódzki Urząd Statystyczny
w Kielcach/.
- Dane za lata 1963-1964.
182. ROGALA W.: Ich walka. Sylwetki rewolucjoni-
stów kieleckich. Warszawa 1965 KW 8° ss.285,
nlb. 3, ilustr. /KW PZPR w Kielcach/.
- Szkice biograficzne K. Czyża, W. Ja-
worskiego, S. Lachtary, J. Mitala,
A. Ratusińskiego, B. Spychaja i S.
Toporowskiego. Godnym podkreślenia
jest wartościowy wstępny szkic
J. Naumiuka poświęcony przeszłości
społeczno-politycznej Kielecczyny
w przededniu II wojny światowej.
183. ROK Ziemi Kieleckiej. Wystawa. Radom 1962.
Prezydium WRN w Kielcach 8° ss. 8, ilustr.
Wystawa plastyki.
184. ROLAK TADEUSZ: Dzisiaj i jutro truskawki.-
Rada Narodowa 1965 nr 46 s. 13, ilustr.
Uprawa truskawek w pow. kozienickim.
185. ROWINSKI RYSZARD: Życiorysy na zakrętach.-
Nadodrże 1965 nr 4 s. 2-3.
Społeczeństwo woj. kieleckiego w Pol-
sce Ludowej.
186. ROZWÓJ Radomia 1945-1964./Przewodn. kom. red.
Stefan Witkowski/ Radom 1964 /1965/ 8° ss.
238, nlb.2, ilustr., tab., mapy, pl., bi-
bliogr. /Radomskie Towarzystwo Naukowe T.1/

Tawiera: Telus W.: Wstęp; Raszewski L., Szymański J.: Stosunki społeczno-polityczne; Kisiel H., Boniecki J.: Początki władzy ludowej w Radomiu; Wymiar sprawiedliwości; Witkowski S.: Rozwój ludnościowy 1945-1963, Przemysł, Obrót towarowy, Budownictwo; Zwolski Cz.T.: Szkolnictwo; Wiecińska M.: Kultura i sztuka; Kultura fizyczna i turystyka; Czaplarska I.: Służba zdrowia; Wilczyński Z.: Gospodarka Gospodarka komunalna; Strzałkowski F.: Przemiany w gospodarce rolnej; Zieliński S.: Radom w piśmiennictwie /bibliografia/.

187. RUTKOWSKI ADAM: Ludność żydowska w dystrykcie radomskim podczas okupacji hitlerowskiej - Bleter f. Gesz. T.12: 1959 s. 75-118, w języku idysz.
188. S.W.: W zakładach przemysłu budowlanego Kielecczyzny. Budownictwo Wiejskie 1966 nr 8 s. 8-9, ilustr.
189. SADURSKI WIESŁAW: Poprawka do historii Radomia. - Kamena 1965 nr 19 s.4, ilustr.
Wykopaliska archeologiczne w Radomiu.
190. SATANOWSKA-DROŹDŹ ZOFIA: Co złe to w gruzy. - Tygodnik Kulturalny 1962 nr 22 s. 1,4; 23 s. 4, ilustr.
Kowala Stępcina k. Radomia.
191. SEIDLER BARBARA: Kontrasty. W.: Seidler Barbara: Worek z miliardami Warszawa 1960 s. 86-97.

Zmiany społeczno-ekonomiczne w Wierzbicy pod wpływem zakładu przemysłowego. Reportaż.

192. SEJMIK działaczy kultury Kielecczyzny. Kielce 1965, 80 ss. 207, nlb.5, tab., ilustr.
Zawiera między innymi: Bąk Dzierżyński S.: Świadomy obywatel w procesie kształtowania przemian ekonomiczno-społecznych; Smalc H.: Dotychczasowy dorobek i program rozwoju kulturalnego w Kielecczyźnie w latach 1966 - 1970. Babinicz W.: Rola i zadania działaczy kulturalno-oświatowych i środowisk twórczych w rozwoju życia kulturalnego Kielecczyzny; Michałowski A.: Społeczna funkcja obiektów zabytkowych Kielecczyzny; Jędrzejewski E., Wiecińska M. /głosy w dyskusji o problemach kulturalno-oświatowych w Radomiu/; Uchwała o utworzeniu Wojewódzkiego Funduszu Rozwoju Kultury i Program Rozwoju i Upowszechnienia Kultury w województwie kieleckim na lata 1966-1970.
193. SEREDYNSKI JAN: Najmłodszy. - Za Wolność i Lud 1966 nr 2 s. 13,15, ilustr.
Akcja zdobywania broni dla radomskich drużyn Szarych Szeregów.
194. SEREDYNSKI JAN.: Radomscy harcerze w walkach partyzanckich. - Więź 1965 nr 9 s.83-91.
195. Słomkowski Zygmunt: Egzamin. Problemy planowania i zarządzania. - Trybuna Ludu 1965 nr. 168 s. 3.

Radomska Wytwórnia Telefonów.

196. **SMALC HENRYK**: Problemy kulturalne Kielecczyzny. - Gospodarka i Administracja Tere-nowa 1965 nr 12 s. 53-54, ilustr.
197. **SMOŻEWSKI RYSZARD**: Miasteczko przy nadziei. W.: Dymisja dla anioła /wybór reportaży/. Warszawa 1962 s. 300-310.
Iłża.
198. **SOBCZYK WŁADYSŁAW**: Uczymy elektrotechniki w pracowni specjalistycznej. - Szkoła Za-wodowa 1966 nr 6 s. 24-26, ilustr.
Nauczanie elektrotechniki ogólnej i samochodowej w pracowni specjalis-tycznej w Technikum Samochodowym w Radomiu.
199. **SOBOŃ HENRYK**: Bogatsi w doświadczenia. - Życie Partii 1965 nr 4 s. 3-4.
Działalność PZPR w Miejskiej Radzie Narodowej w Radomiu.
200. **SOCHACZEWSKI STANISŁAW**: Charakterystyka gleb województwa kieleckiego pod względem przydatności pod uprawę tytoniu. - Wiado-mości Tytoniowe 1965 nr 10 s. 149-151, ma-pa.
201. SPIS Powszechny z dnia 6 grudnia 1960 r. Wy-niki ostateczne. Indywidualne gospodarstwa rolne Woj. kieleckie. Warszawa 1964 GUS 4° ss. XXV, 134 /GUS PRL - Statystyka Polski Seria "R" z. 7/.
202. SPIS Powszechny z dnia 6 grudnia 1960 r.

Wyniki ostateczne. Ludność. Gospodarka do-mowa, woj. kieleckie. Cz. 1A: Tablice po-wiatowe. Tabl. 1-8. Cz.2 B: Tablice powiatio-we. Tabl. 9-14. Warszawa 1965 GUS 4° ss. 163, 239, tab., err. /GUS PRL - Statystyka Polski. Seria "L" z. 7/.

203. SPIS Powszechny z dnia 6 grudnia 1966 r. Wyniki ostateczne. Ludność; Gospodarstwa domowe, woj. kieleckie. Cz.1: Tablice wo-jewódzkie. Warszawa 1965 4° ss. 117, tab. /GUS PRL - Statystyka Polski. Seria "L", z. 7/
204. SPIS Powszechny z dnia 6 grudnia 1960 r. Wyniki ostateczne. Mieszkania; Budynki mieszkalne. Woj. kieleckie. Warszawa 1965 4° ss. 111, tab., powiel. /GUS PRL. - Sta-tystyka Polski. Seria "M" z. 7/.
205. **SPÓLNICKI KAZIMIERZ**: Muza, nawet nie pod-kasana. - Słowo Ludu. Magazyn 1966 nr 346 s. 3, ilustr.
Teatr w Radomiu.
206. SPRAWOZDANIE z Obrad sesji Wojewódzkiej Ra-dy Narodowej w Kielcach, odbytej w dniu 22 grudnia 1965 r. na temat wykorzystania zasobów surowców mineralnych w województwie kieleckim /Kielce 1966/ 8° ss. 64, mapa 1, ilustr. /Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodo-wej w Kielcach/.
207. **STACHURA BOGUSŁAW**: Oferta Kielecczyzny. - Życie gospodarcze 1958 nr 31 s. 1,8, ilustr.
208. **STACHURA BOGUSŁAW**: Przemysł województwa kieleckiego. - Gospodarka i Administracja

Terenowa 1965 nr 12 s. 27-28, ilustr.

Dominującą pozycję w przemyśle woj. kieleckiego posiada przemysł przemysł elektromaszynowy, hutniczy i materiałów budowlanych. Nic nie zapowiada zmiany tej struktury w przyszłości. Autor zwraca uwagę na problem zatrudnienia.

209. STAN WOJCIECH: Radom wczoraj, dziś i jutro. Wystawa fotografii ..... Szkice architektoniczne Konrada Brejtkopa. Radom 1961 Muzeum Miejskie w Radomiu 8° ss. nlb 12, ilustr
210. STOLARCZUK W.: Razem z radziecką piechotą. - Wojsko Ludowe 1958 nr 2 s. 32-39.
Studziarki.
211. STRZEMIEN WITOLD: Posaniacy, puszcza i folklor. - Słowo Ludu. Magazyn 1966 nr 359 s. 3, ilustr.
Badania etnograficzne Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi na terenie Puszczy Kozienickiej.
212. SUCHODOLSKI STANISŁAW: Skarb monet z połowy XII wieku z Nietuliska Małego /pow. Iłża/. - Wiadomości Numizmatyczne 1965 z. 3/4 s. 216-218, ilustr., Sum.
213. SULEWSKI WOJCIECH: Na partyzanckich ścieżkach. Warszawa 1963 "Iskry" 16° ss. 122.
Działalność partyzancka w okresie okupacji w miejscowościach pamiętnych z walk powstańczych 1863-1864 roku.

214. SULEWSKI WOJCIECH: Partyzanci na powstańczych szlakach. Warszawa 1962 MON Iskry 16° ss. 218, nlb.6, mapa, ilustr., bibliogr. err.
Miejsce walk i działalności partyzantki w II wojnie światowej w Kielecczyźnie upamiętnione walkami powstania 1863 - 1864.
215. SULEWSKI WOJCIECH: Powstanie warszawskie. - Tygodnik Kulturalny 1965 nr 32 s. 3.
Pomoc oddziałów partyzanckich z terenu woj. kieleckiego powstańczej Warszawy.
216. SZPERKOWICZ JERZY: Radomskie lektury. - Życie Warszawy 1965 nr 297 s. 3.
217. SZULCZYNSKI STANISŁAW: Artyleria I Armii Wojska Polskiego na przyczółku warecko-magnuszewskim. - Przegląd Wojsk Lądowych 1964 nr 8 s. 176-189, pl., tab.
218. SZULCZYNSKI STANISŁAW: Walki oddziałów 3 dywizji piechoty na przyczółku warecko-magnuszewskim. - Przegląd Wojsk Lądowych 1966 nr 1 s. 128-141, pl.
219. SZULECKI DAMIAN: Kozienice. - Mówią Wieki 1966 nr 4 s. 36-38, ilustr.
Zarys historyczny miasta.
220. SZYMANSKI MAREK: Szlakiem oddziału majora Hubala: Na początku było jedenastu. - Nieoczekiwany rozkaz. - Swastyka nad Chlewiskami. - Pod huciskiem i w Szalasach. - Ostatnia droga majora. - Brunatni mordercy. - Wrocławski Tygodnik Katolicki 1966 nr 3

s. 5; nr 4 s. 6; nr 5 s. 4; nr 6 s. 4; nr 8 s. 4,5; nr 9 s. 4; nr 10 s. 4,5,

221. SZYMKOWICZ-GOMBROWICZ JERZY: Historia się powtarza. - Słowo Ludu. Magazyn 1966 nr 357 s. 3.

Dyskusje o teatrze.

222. ŚLUSARCZYK EDWARD: Z badań na budowę i własnościami gleb Przedgórza Radomskiego. - Pamiętnik Puławski - Prace JUNC. Z. 22: 1966 s. 315-357, mapa 1, tab.

223. SWIRSKI JERZY: Spotkanie w Solcu nad Wisłą. Uroczystości 100-ej rocznicy powstania seminarium nauczycielskiego. - Dziennik Ludowy 1966 nr 156 s. 4.

224. TELUS WACŁAW: Rola MRN w kształtowaniu rozwoju miasta. - Gospodarka i Administracja Terenowa 1966 nr 5 s. 26-27.

Powołanie w 1958 r. Miejskiej Pracowni Urbanistycznej w Radomiu zwiększyło wpływ MRN na kształtowanie oblicza miasta. Plany urbanistycznego zagospodarowania przestrzennego stają się przedmiotem dyskusji i analizy radnych i ludności, która czynami społecznymi wykazuje swą aprobatę do takiej polityki. Autor wskazuje na ograniczone możliwości działania rad, w tym kierunku i postuluje zwiększenie uprawnień rad narodowych.

225. TEYSZERSKI ROMUALD: Na przykład Radom. - W oddziale powiatowym PAX. - Kierunki 1965 nr 48 s. 12, ilustr.

226. TRZY Białobrzeskie. - Gospodarka i Administracja Terenowa 1965 nr 12 s. 25-26.

Postulaty i wnioski aktywu powiatu białobrzeskiego zmierzające do podźwignięcia gospodarczego i kulturalnego tzw. zaniedbanych terenów i małych miast.

227. TRAJSTER JAN: "Radomskie Echo Skórzanych" ukazuje się już 10 lat w służbie załogi. - Słowo Ludu. Magazyn 1966 nr 345 s. 6.

Wspomnienia redaktora zakładowej gazety kombinatu skórzanego "Radoskór" w Radomiu.

228. TRZECIA wersja alternatywnego planu Spółdzielni "Stal" w Przysusze. - Przegląd Drobnej Wytwórczości 1965 nr 14 s. 17, tab.

229. TWARDOWSKI WOJCIECH: Radomskie poszukiwania. - Kamena 1966 nr 24 s. 8.

Poszukiwania archeologiczne w Ziemi Radomskiej w latach 1963-1966.

230. UZIEMBŁO WŁADYSŁAW: Wspomnienia 1900-1939. Warszawa 1965. PWN 80 ss. 465, nlb. 3, tab., ilustr., tab., err.

Wspomnienia działacza PPS. Autor przedstawił pracę swą w samorządzie kilku większych miast w Polsce m.in. w Radomiu w latach 1926-1930. w okresie sprawowania władzy przez socjalistycznej Rady Miejskiej.

231. WADYAS MIKOŁAJ: Przytyk. Impresje z sali sądowej. W.: Polskie drogi. Wybór reportaży

- z lat międzywojennych. Wyboru dok. Dąbrowski J. Warszawa 1962 s. 464-468.
- Pogrom, żydowski w Przytyku w 1937 r.
232. WAJDA A.: Wincenty Kitowski - ilżecki artysta - ceramik. - Polska Sztuka Ludowa 1952 nr 2 s. 92-95, ilustr.
Życie i twórczość.
233. WALAS STEFAN: Początek dobrej roboty. - Budownictwo wiejskie 1965 nr 4 s. 8-9, ilustr.
Budownictwo wiejskie w woj. kieleckim.
234. WALICKI MICHAŁ: Niderlandzki pierwowzór polskiego cechowego obrazu. - Biuletyn Historii Sztuki 1954 s. 322-325, ilustr.
Odkrycie zabytkowego obrazu szkoły niderlandzkiej z pierwszej ćwierci XVI wieku w Skrzynnie.
235. WASYLKOWSKI JANUSZ: Pechowe buty. - Świat 1966 nr 13 s. 4-5, ilustr.
Zakłady Obuwnicze "Radoskór" w Radomiu.
236. WĄSOWICZOWNA TERESA: Topografia wczesnośredniowiecznego Sieciechowa. - Przegląd Historyczny 1959 z. 3 s. 569-581, tabl. 1, bibliogr.
237. WIĄCEK TADEUSZ: Bezdomny teatr. Sprawy do załatwienia. - Słowo Ludu. Magazyn 1966 nr 323 s. 3.
Teatr w Radomiu.
238. WITKOWSKI STEFAN: Struktura przestrzenna miasta Radomia. - Studia Geograficzne /Acta

- Uniwersitatis Wratislaviensis/ Z.8: 1966 s. 89-116, pl., bibliogr., Res.
239. WNUK IGNACY: Ze wspomnień konfidentki. - Słowo Ludu. Magazyn 1966 nr 343 s. 6.
Radom w 1918 r.
240. WOJEWÓDZKI program wyborczy. 1965-1969. Kielce 1965 16° ss. 33, nlb. 1, ilustr. /Wojewódzki Komitet Frontu Jedności Narodu w Kielcach/.
241. WOJEWÓDZTWO kieleckie. Mapa samochodowo-krajoznawcza. Podziałka 1:500000. Warszawa 1966. Państw. Przedś. Wydawn. Kartograf.
Treść mapy: sieć wodna, lasy, osadnictwo, drogi, koleje. Na drogach oznaczono odległości. Oznaczenia: zabytki, rezerваты przyrody, campingi i stacje benzynowe. Wykaz hoteli, campingów, domów wycieczkowych i schronisk turystycznych oraz stacji obsługi samochodów.
242. WOLLENBERG PIOTR: Kamienie, artyści i urzędnicy. - Słowo Ludu. Magazyn 1966 nr 357 s.3.
Wystawa rzeźbiarska w Orońsku.
243. WOŁOZYN W.: Na warszawskim kierunku operacyjnym. Działania I Frontu Białoruskiego i I Armii Wojska Polskiego 18 VII - 23 IX 1944. Warszawa 1964 MON.
Studzianki.
244. WYKONANIE zadań inwestycyjnych planu 5-letniego wymaga wszechstronnego zaangażowania sił partii i rad narodowych, wzrostu wysiłku

budowniczych Kielecczyny. Materiały z Plenum KW PZPR /Kielce/ 1961 8° ss. 131, nlb. 1 /KW PZPR w Kielcach/.

Zawiera m.in. Stachura B.: Referat poświęcony zagadnieniom zabezpieczenia wykonania zadań inwestycyjnych woj. kieleckiego w latach 1961-1965.

245. WYNIKI doświadczeń terenowych woj. kieleckiego. Za rok 1963. Oprac. Stefan Kaleta i Krystyna Paciura. Warszawa 1965. Wydział Rolnictwa i Leśnictwa Prezydium WRN w Kielcach /PWRiL/ 4° ss. 47, nlb. 1, tab./JUNG. Zakład Upowszechnienia i Doświadczalnictwa Terenowego - Biuletyn Doświadczalnictwa Terenowego - Seria E/.
246. WYROBISZ ANDRZEJ: Handel w Solcu nad Wisłą do końca XVIII wieku. Przyczynki do historii rynku wewnętrznego w Polsce przedrozbiorowej: - Przegląd Historyczny 1966 z. 1 s. 15-48, tab., mapa, Res, Rez.
247. WYROBISZ ANDRZEJ: Solec nad Wisłą. Historia małopolskiego miasteczka. - Kwartalnik Historii Kultury Materialnej 1964 nr 1 s. 16-26.
248. WYSTAWA Numizmatyczna. Monety i medale polskie i związek z Polską mające. 7-14 grudnia 1966. Radom 1966 8° ss. 8, nlb. 3, tabl. 4. /Seksja Numizmatyczna Oddziału Radomskiego Polskiego Towarzystwa Archeologicznego. Radomskie Towarzystwo Naukowe/.

Wystawa monet i medali radomskich numizmatyków oraz literatury numizmatycznej. Wartość katalogu podnosi wartościowa przedmowa Napoleona Ko-

sińskiego o tradycjach kolekcjonerstwa numizmatycznego w Radomiu.

249. WYSTAWA ognisk plastycznych województwa kieleckiego. Radom 29 V - 15 VI 1965 /Kielce 1965/ 16° kł. nlb. 10, ilustr. /Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej Wydział Kultury w Kielcach. Państwowe Ognisko Plastyczne w Radomiu/.
- Katalog wystawy zawiera m.in: Nowacka A.: Państwowe Ognisko Plastyczne w Radomiu.
250. WYSTAWA Plastyki w Radomiu. Malarstwo, rzeźba, grafika /Radom 1966/ 8° ss. nlb. 10, tabl. 16, ilustr. /Towarzystwo Przyjaciół Sztuk Pięknych w Radomiu. Biuro wystaw Artystycznych - Kielce/.
- Doroczna wystawa plastyczna w Muzeum w Radomiu.
251. WYSTAWA 1000 lat rozwoju przestrzennego m. Radomia. Radom, 1966 8° ss 8 /Radomskie Towarzystwo Naukowe. Muzeum Radomskie. Klub Miłośników Radomia/.
- Przewodnik po wystawie.
252. ZADANIA w rolnictwie woj. kieleckiego w świetle uchwał IV Zjazdu PZPR. Materiały ze wspólnego plenum KW PZPR i WK ZSL w Kielcach odbytego w dniach 14-15 X 1964 r. Kielce 1964 16° ss.71, nlb. /Komitet Wojewódzki PZPR w Kielcach/.
253. ZAGOŚCINSKI J.: Brygada pancerna w bojach nad Wisłą. - Rzeczpospolita 1944 nr 21-24.
- Bój pod Studziankami w sierpniu 1944r

254. ZALEWSKI WITOLD: Ziemia i cement. W.: Zalewski Witold: W poszukiwaniu dnia dzisiejszego. Warszawa 1958 s. 7-19.

Reportaż z wierzbickiej cementowni ukazujący problemy wsi i zakładu przemysłowego po przemianach październikowych 1956 r.

255. ZAREMBA JAN ALEKSANDER: Kryzys ceramiki regionalnej. - Przemysł Ludowy i Artystyczny 1956 nr 2 s. 13-19.
Woj. kieleckie. Iłża.
256. ZAREMBA RYSZARD: Młoty używane dawniej przy cechowaniu drzew w leśnictwie Kozienice. - Las Polski 1964 nr 6 s. 18.
257. ZAREMBA RYSZARD: Przemysł leśny, chemiczne przeróbki drewna w Puszczy Kozienickiej na przestrzeni wieków. - Przemysł Drzewny 1963 nr 9.
258. ZAREMBA RYSZARD: Przyroda i gospodarka leśna w nazwach uroczysk Puszczy Kozienickiej. - Nauczyciel Krajoznawca na Mazowszu T. 5: 1965 s. 96-104, ilustr., bibliogr.
259. ZAREMBA RYSZARD: Tartaki Puszczy Kozienickiej XVIII wieku. - Przegląd Drzewny 1961 nr 2 s. 34-35.
Stan trzech tartaków /Pionki, Zagożdżon i Kociółki/ istniejących w XVIII wieku na terenie Puszczy Kozienickiej, ich lokalizacja i możliwości produkcyjne.
260. ZASADY eksperymentalnego zarządzania w Zakładach Wytwórczych Aparatury Teletechnicz-

nej T-9 w Radomiu w latach 1964-1965. Radom 1964 8° ss. 24 /Radomska Wytwórnia Telefonów/.

W 1964 r. wprowadzono nowy system kierowania produkcją w oparciu o bodźce ekonomiczne, ograniczenie nakazów dyrektywnych i większą samodzielność przedsiębiorstwa. Podstawowym miernikiem produkcji jest tzw. pracochłonność technologiczna, mająca zasadniczy wpływ na jakość produkcji, wielkość zatrudnienia i udział załogi w zyskach zakładu.

261. ZAWISŁOWSKI HENRYK: Wyniki badań gleb powiatu Przysucha na kwasowość oraz zawartość przyswajalnego fosforu i potasu. Kielce 1965 4° ss. 28, tab., powiel. /Prezydium WRN Wydział Rolnictwa i Leśnictwa. Stacja Chemiczno-Rolnicza w Kielcach/.
262. ZIELINSKI JAN: Miasta i osiedla w Staropolskim Zagłębiu Przemysłowym. Wybrane problemy rozbudowy i zagospodarowania. Kraków 1966 8° ss. 32, nrb. 1, tab., powiel. /Politechnika Krakowska - Zeszyt Naukowy Nr 4: Problemy Ogólne i Podstawowe z.11/.
263. ZIELINSKI RYSZARD: Osiągnięcia Okręgu Kieleckiego ZNP w czwartym konkursie związkowym. - Nauczanie i Wychowanie 1965 nr 4 s. 103-107.
265. ZIMECKI TADEUSZ: Portret partyzanta. - Żołnierz Polski 1966 nr 21 s. 6-7, ilustr.
Jan Sońta "Osko"dowódca oddziału Batalionów Chłopskich.

265. ZIMECKI TADEUSZ: Radom "przedmieście Warszawy" - Tygodnik Kulturalny 1961 nr 20 s. 5.
266. ZININ M.: Bój o Radom. - Polska Zbrojna 1949 nr 18.
Wyzwolenie Radomia 16 stycznia 1945r.
267. ŻYCKI LECH: Niepotrzebny spór. - Tygodnik Kulturalny 1961 nr 45 s. 4.
Solec nad Wisłą.
268. ŻYCKI LECH: Pomóżmy Zwoleniowi. - Tygodnik Kulturalny 1961 nr 8 s. 3.